

Instelling Pensioenfonds van de Nederlandse Bisdommen

Instelling Pensioenfonds van de Nederlandse Bisdommen
Akerstraat 92, 6411 HD Heerlen
Telefoon: 088 - 116 2000 en 030 - 799 1081

Verslag over het boekjaar
1-1-2016 t/m 31-12-2016

Inhoud

	Pagina
Organisatie	5
Voorwoord	9
Meerjarenoverzicht	11
Bestuursverslag	
De instelling	13
Goed pensioenfondsbestuur	16
Uitbestedingsbeleid	20
Communicatie	21
Financiële positie van het PNB	22
Uitvoeringskosten	26
Risicomanagement	28
Beleggingen	34
Actuariële analyse resultaat	37
Verzekerdenbestand	38
Vooruitblik 2017	44
Pensioenregeling 2016	45
Verantwoording toezicht door niet-uitvoerende bestuurders	47
Verslag van het verantwoordingsorgaan	
Oordeel Verantwoordingsorgaan PNB 2016	49
Reactie van het Bestuur	51
Jaarrekening	
Balans per 31 december	54
Staat van baten en lasten	56
Kasstroomoverzicht	58
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	59
Toelichting op de balans per 31 december	64
Gebeurtenissen na balansdatum	69
Toelichting op de staat van baten en lasten	70
Resultaatbestemming	74
Risicoparaagraaf	75

Pagina**Overige gegevens**

Actuariële verklaring	87
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	89

Bijlagen

Begrippenlijst	97
----------------	----

Organisatie

(Situatie 31-12-2016)

Bestuur

Bisdom

Onafhankelijke voorzitter

M.M.W. Frankort (1950) Roermond

Uitvoerende bestuurders

Mr. T.R. Kalb (secretaris, 1946) 's-Hertogenbosch
Mr. M.J.M.W. Vuylsteke (1952) Utrecht
C.J. Bijloos (1947) Rotterdam

Niet-uitvoerende bestuurders

Namens de deelnemers:

Drs. A. Bultsma pr. (1976) Groningen-Leeuwarden

Namens de pensioengerechtigden:

Drs. L.J.W. Verhoeven pr. (vicevoorzitter, 1942) 's-Hertogenbosch

Namens de werkgevers:

Drs. V.G.P.J.M. Schoenmakers (1939) Breda
Drs. P.J. Vergroesen RA (1959) 's-Hertogenbosch

Verantwoordingsorgaan

Namens de deelnemers:

Drs. J.J.C.M. van Os (1957) Utrecht
P.J.J. Stiekema pr. (1962) Groningen-Leeuwarden
Drs. F.M. Verheije pr. (1957) Breda
Drs. R.C.A. Polet (1974) Haarlem-Amsterdam
E. Wever (1962) 's-Hertogenbosch
H.J. Bouman MSc pr. (1967) Roermond
B.S. Bosma (1965) Rotterdam

Namens de werkgevers:

Mr. J.L.W.M. Zuidwijk (1966)	Utrecht
Mw. drs. H.M. Lulofs- van Rijnberk (1968)	Groningen-Leeuwarden
G.R.M. de Rooij (1955)	Breda
(vacature)	Haarlem-Amsterdam
Mr. V.J.A.W.A. Peters (1958)	's-Hertogenbosch
Mr. drs. K.H.M. Donners RA (secretaris 1971)	Roermond
Mr. J.C.G.M. Bakker (voorzitter, 1965)	Rotterdam

Namens de pensioengerechtigden:

H.J.C. Hendriksen pr. (1938)	Utrecht
C.J.A.M van Beek (1948)	Breda
Drs. G.J. Kerdijk (1949)	Groningen-Leeuwarden
C.G.M.B. Hulsebosch (1944)	Haarlem-Amsterdam
Drs. N.H.J. Raaphorst (1948)	's-Hertogenbosch
Drs. H.J.L. Knubben pr. (1939)	Roermond
A. J.L.M. Bosman pr. (1936)	Rotterdam

Namens de Bisschoppenconferentie:

Mgr. mr. drs. Th. C.M. Hoogenboom (1960)	Utrecht
--	---------

Adviseur

Mw. I.V.M. Jansen-Werkhoven (1954)

Agendacommissie

M.M.W. Frankort (1950)
Mr. T.R. Kalb (1946)

Beleggingscommissie

Prof. dr. R.A.H. van der Meer	Voorzitter
C.J. Bijloos	Lid, namens het bestuur
Drs. R.J.P. Lodewijks	Lid
Drs. R.C.J. Meijer	Lid (tot 1 juli 2016)
Prof. dr. A.J.C.C.M. Loonen	Lid (vanaf 1 juli 2016)

Commissie Voorlichting en Communicatie

Mw. I.V.M. Jansen-Werkhoven (1954)	Lid
Mr. T.R. Kalb (1946)	Voorzitter
Drs. R.C.A. Polet (1974)	Lid

Auditcommissie

Drs. J.S.A. van Scheijndel (1958)	Lid
Mr. R.J.A. Verberne (1953)	Lid

Commissie Jaarverslag

Mr. T.R. Kalb	Lid
Drs. P.J. Vergroesen RA	Lid
Mr. J.L.W.M. Zuijdwijk	Lid
Mr. drs. K.H.M. Donners RA	Lid

Countervailing power

CVP Advies

Actuariële advisering

AZL Actuariaal Heerlen

Actuariële certificering

Sprenkels & Verschuren B.V. Amsterdam

Accountant

Ernst & Young Accountants LLP Maastricht

Bestuursadvies en -administratie

AZL N.V. Heerlen

Vermogensbeheer

NN Investment Partners (NN IP) Den Haag

Compliance officer

Nederlands Compliance Instituut Capelle aan den IJssel

Custodian

KAS BANK N.V. Amsterdam

Voorwoord

Voor u ligt het verslag over het boekjaar 2016 (hierna: het verslagjaar) van de Instelling Pensioenfonds van de Nederlandse Bisdommen (hierna: het PNB). De instelling is opgericht op 1 januari 1973 en gevestigd te Utrecht. De instelling is een publieke kerkelijke rechtspersoon en vormt een zelfstandig onderdeel van het Rooms Katholiek Kerkgenootschap.

De belangrijkste onderwerpen die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, zijn:

- De vaststelling van de premie;
- De richtlijnen voor het vermogensbeheer;
- Pensioen 1-2-3;
- De wijziging van fondsdocumenten, zoals de ABTN, de pensioenreglementen en de uitvoeringsovereenkomst, en het Integraal Dynamisch Beleidsplan;
- De toeslagverlening en inhaalindexatie;
- De inkoop met terugwerkende kracht;
- Een nieuwe dienstverlener selecteren die de arbeidsgeneeskundige onderzoeken in opdracht van het fonds kan uitvoeren;
- Periodieke rapportages over pensioen-, vermogens-, en risicobeheer.

Dit verslag wordt uitgebracht in overeenstemming met de statuten van het fonds.

Meerjarenoverzicht

Alle bedragen in dit jaarverslag zijn maal duizend, tenzij anders vermeld.

	2016	2015	2014	2013	2012
Aantallen					
Actieve deelnemers	892	906	971	1.008	1.089
Slapers	621	633	641	635	634
Pensioengerechtigden	1.723	1.763	1.766	1.828	1.825
Totaal	3.236	3.302	3.378	3.471	3.548
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Totaal belegd vermogen	496.983	466.079	471.458	395.453	397.866
Beleggingsopbrengsten	42.467	4.588	82.245	11.238	41.855
Beleggingsrendementen (op basis van total return)	9,3%	1,1%	20,8%	3,0%	11,6%
Reserves					
Algemene reserve	118.768	98.834	115.395	82.820	66.747
Tecnische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	385.147	372.588	361.919	322.739	338.529
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds	7.040	6.117	6.082	6.864	6.891
Pensioenuitkeringen	-16.155	-16.197	-16.200	-16.286	-16.333
Dekkingsgraad (ultimo jaar)¹⁾					
Op basis van RTS	130,8%	126,5%	127,4%	125,7%	119,7%
Beleidsdekkingsgraad	125,3%	129,4%	128,8%		
Vereiste FTK (op basis van de feitelijke mix)	114,0%	113,8%	111,2%	112,5%	111,9%
Vereiste FTK (op basis van de strategische mix)	113,3%	113,0%	111,8%	112,8%	112,0%
Op grond van ongemiddelde rentecurve ²⁾	128,4%	124,4%	123,8%	125,1%	116,2%
Rekenrente	1,2%	1,6%	1,7%	2,6%	2,3%

1) De dekkingsgraad is als volgt berekend $((118.768 + 385.147) / 385.147) \times 100\%$.

2) Dit is de zuivere marktrente.

Bestuursverslag

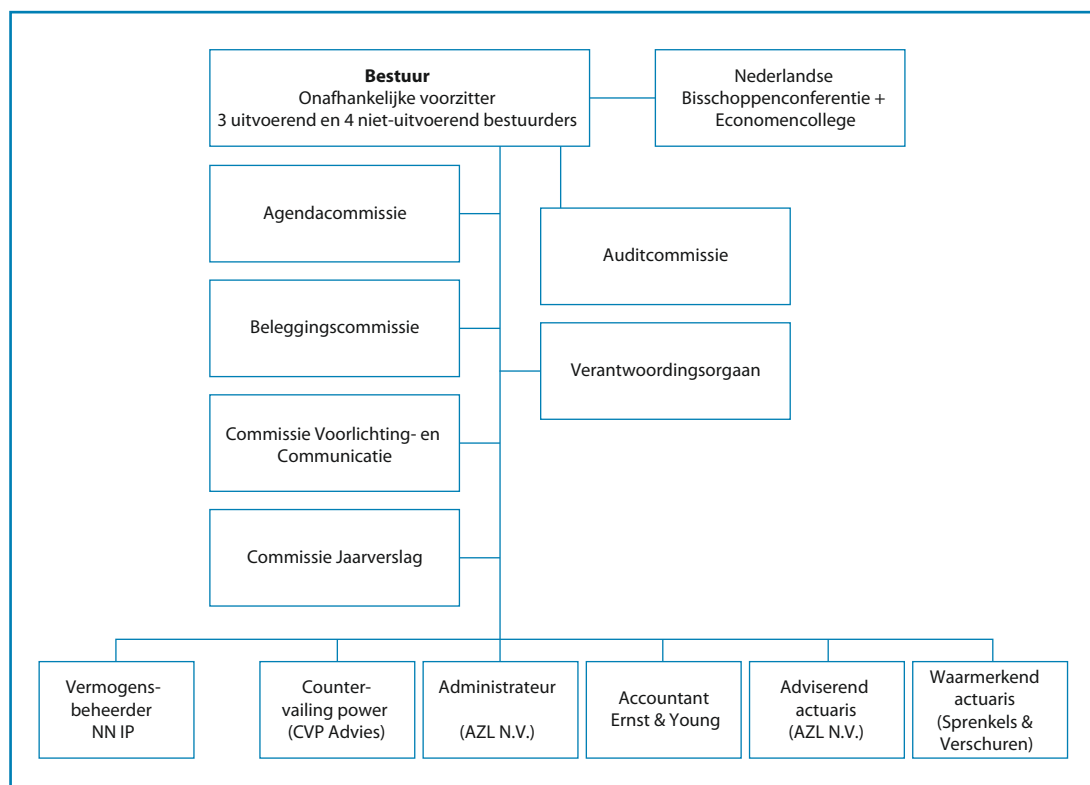
De instelling

Doelstelling

Het PNB is een rechtspersoon naar kerkelijk recht, die statutair gevestigd is te Utrecht en tevens een zelfstandig onderdeel is van het R.K. Kerkgenootschap in Nederland. Het pensioenfonds stelt zich ten doel pensioenvoorzieningen te regelen van priesters, diakens, pastoraal werkers en het huishoudelijke personeel in de zeven Nederlandse bisdommen. Deze pensioenvoorzieningen omvatten ouderdoms-, nabestaanden- en arbeidsongeschiktheidspensioenen. Het pensioenfonds geeft hiermee mede uitvoering aan de kerkelijke zorgplicht van de bisschoppen om te voorzien in de sociale zekerheid en een passend levensonderhoud van gewijde ambtsdragers. Deze zorgplicht vindt zijn grondslag in het Wetboek van Canoniek Recht.

In de ABTN is bovendien expliciet omschreven op welke onderdelen het PNB vanwege zijn kerkelijke status afwijkt van een gangbaar Nederlands pensioenfonds. DNB is hiervan op de hoogte.

Organogram

Missie, visie en strategie

De missie van het PNB is dat het fonds een duurzame en betrouwbare uitvoerder is van de pensioenreglementen. De belangen van de deelnemers staan centraal. Het pensioen- en vermogensbeheer moet daarbij (kosten)efficiënt, risicobewust en transparant worden uitgevoerd. Het bestuur streeft naar een solidair en optimaal pensioenresultaat, waarbij de risico's evenwichtig worden gedeeld en het beleid op lange termijn ook financieel kan worden waargemaakt.

Als visie streeft het PNB naar een zo goed mogelijke pensioenvoorziening die ruimte geeft voor aanpassing aan maatschappelijke ontwikkelingen, alsmede aan specifieke redenen, gelegen binnen de Nederlandse Rooms-Katholieke kerkprovincie, en die naar de toekomst toe mede de bisschoppelijke zorgplicht kan waarborgen. Binnen de pensioensector neemt de regelgeving en kostendruk verder toe en de daarmee verband houdende wens tot verdere samenwerking tussen pensioenuitvoerders en consolidatie. Vanwege het specifieke karakter van het PNB zal het fonds echter van deze ontwikkeling slechts kunnen profiteren als het gaat om het vermogensbeheer. Het zelfstandige pensioenbeheer vraagt daarom om een organisatorische inrichting die zorgt voor bestuurlijke continuïteit en zo laag mogelijke, stabiele uitvoeringskosten.

Organisatie pensioenfonds

De organisatie van het pensioenfonds bestaat uit het Bestuur, het Verantwoordingsorgaan, de Agendacommissie, de Auditcommissie, de Beleggingscommissie, de Commissie Voorlichting en Communicatie en de Commissie Jaarverslaglegging. Indien kerkelijke aspecten in het geding zijn, neemt het Bestuur geen besluiten zonder voorafgaand overleg met de Bisschoppenconferentie.

Bestuur

Het bestuur van het PNB bestaat uit 8 personen. Het fonds werkt met een omgekeerd gemengd bestuursmodel. Er zijn 3 uitvoerend bestuurders en 5 niet uitvoerend bestuurders, waaronder de onafhankelijke voorzitter. Van de niet uitvoerend bestuurders vertegenwoordigen 2 bestuursleden de werkgever, 1 de deelnemers en 1 de gepensioneerden. De niet uitvoerend bestuurders voeren het intern toezicht uit binnen het Bestuur. Zij worden hierbij ondersteund door de Auditcommissie.

Het Bestuur onderhoudt contacten met het Economencollege over uitvoeringstechnische kwesties van uiteenlopende aard. Deze contacten worden door het college mede benut om praktijksituaties onder de aandacht van het Bestuur te brengen. In het verslagjaar heeft het Bestuur eenmaal overleg gevoerd met het Economencollege. In 2016 zijn onder andere de premie en toeslagverlening, voortzetting van de deelneming tijdens werkloosheid en onbetaald verlof en het beheer van digitale adresbestanden PNB besproken.

De heer M.J.M.W. Vuylsteke is door de niet-uitvoerende bestuurders voor een tweede termijn benoemd als uitvoerende bestuurder, na consultatie van de Bisschoppenconferentie.

Het Economencollege heeft de heer P.J. Vergroesen voorgedragen voor een herbenoeming tot niet-uitvoerend bestuurder namens de werkgevers. De Bisschoppenconferentie volgt deze voordracht en heeft besloten om de heer P.J. Vergroesen met ingang van 1 juli 2016 te herbenoemen. Van beide herbenoemingen is melding gedaan aan DNB. DNB zag geen feiten of omstandigheden die aanleiding gaven tot het opnieuw toetsen van de geschiktheid en betrouwbaarheid van de voornoemde bestuurders.

Gelet op de eisen die DNB aan bestuurders stelt, is continuïteit een belangrijk aandachtspunt voor het Bestuur. Daarom werkt het Bestuur vanaf 2016 met aspirant-bestuurders. Per 1 september 2016 is de heer J.L.M. van Susante benoemd als aspirant niet-uitvoerend bestuurder. Op 6 maart 2017 heeft het Bestuur hem onder de voorwaarde van goedkeuring door De Nederlandsche Bank, benoemd tot onafhankelijk voorzitter per 1 juli 2017, als opvolger van de heer M.M.W. Frankort. De heer E.F.J. Duijsens is op 23 november 2016 benoemd als aspirant niet-uitvoerend bestuurder. Hij is op 6 maart 2017 door het Bestuur benoemd tot niet-uitvoerend bestuurder namens de gepensioneerden per 1 juli 2017, onder de voorwaarde van goedkeuring door De Nederlandsche Bank.

Het Bestuur heeft de heer A. Bultsma gekozen als vicevoorzitter per 1 juli 2017, de datum waarop de heer L.W.J. Verhoeven zijn maximale zittingstermijn bereikt en terugtreedt.

Het Bestuur heeft in 2016 5 maal vergaderd. De niet uitvoerend bestuurders hebben tweemaal een eigen vergadering samen met de Auditcommissie gehouden. Het Bestuur heeft 2 keer met het Verantwoordingsorgaan overlegd en 1 studiedag met alle organen gehouden.

Agendacommissie

De Agendacommissie bestaat uit de voorzitter en de secretaris. De Agendacommissie heeft geen beslissingsbevoegdheid, maar bereidt de vergaderingen van het Bestuur voor. De Agendacommissie is in het verslagjaar 7 maal bijeen gekomen.

Auditcommissie

De Auditcommissie bestaat uit 2 onafhankelijke leden. De Auditcommissie is belast met de ondersteuning van de niet-uitvoerende bestuurders in hun toezicht op het terrein van de risicobeheersing, het beleggingsbeleid en de financiële informatieverstrekking door het fonds. Zij brengen jaarlijks een toezichtsrapportage uit aan de niet-uitvoerende bestuurders.

Beleggingscommissie

Het Bestuur laat zich in haar beleggingsbeleid bijstaan door een Beleggingscommissie en de heer W.L.M. Schapendonk van CVP Advies. De Beleggingscommissie bestaat uit 5 leden, waarvan maximaal 2 bestuursleden. De overige leden worden door het Bestuur benoemd op grond van hun kennis en ervaringen op het beleggingsterrein en bijzondere affiniteit met het PNB. De heer prof. dr. A.J.C.C.M. Loonen is benoemd tot lid van de beleggingscommissie van het PNB per 1 juli 2016. De heer R. Meijer is per diezelfde datum afgetreden. Het Bestuur bedankt de heer Meijer voor zijn jarenlange inzet en betrokkenheid bij het fonds. Er staat momenteel nog 1 vacature open in de Beleggingscommissie.

De Beleggingscommissie is in het verslagjaar 4 maal bijeen geweest en heeft 2 keer telefonisch overleg gevoerd. Voor meer inhoudelijke informatie over de advisering aan het Bestuur en het gevoerde beleggingsbeleid wordt verwezen naar het hoofdstuk 'Beleggingen'.

De heer Schapendonk ondersteunt het Bestuur bij de aansturing van de vermogensbeheerder en stelt het Bestuur in staat om passend tegenwicht te bieden aan de verrichtingen van de vermogensbeheerder(s) en om te komen tot een kritische beoordeling van onder meer de rapportages ter zake. De heer Schapendonk fungeert tevens als secretaris van de Beleggingscommissie. Het Bestuur heeft de inbreng van de heer Schapendonk in het verslagjaar geëvalueerd en is tot een positief oordeel gekomen over diens verrichtingen. Zijn taakopdracht is derhalve voortgezet.

Commissie Voorlichting en Communicatie (CVC)

Deze commissie is onder meer belast met de uitvoering van het door het Bestuur vastgestelde communicatiebeleidsplan en het toezicht op de naleving van dit plan door AZL.

De commissie is 4 maal bijeen geweest. De CVC bestaat uit één bestuurslid, tevens voorzitter van de commissie, en twee leden van het Verantwoordingsorgaan. AZL zorgt voor het communicatieadvies aan de commissie. Er hebben zich geen wijzigingen in de samenstelling van de commissie voorgedaan in het verslagjaar. Verderop in dit verslag wordt inhoudelijk ingegaan op het communicatiebeleid van het PNB.

Commissie Jaarverslaglegging

De Commissie Jaarverslaglegging bestaat uit 2 leden van het Bestuur en 2 leden van het Verantwoordingsorgaan. Er hebben zich geen wijzigingen in de samenstelling van de commissie voorgedaan in het verslagjaar. De commissie is betrokken bij de totstandkoming van het jaarverslag.

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit 22 personen; namens ieder bisdom (7 in getal) een afgevaardigde namens de werkgevers, namens de deelnemers en namens de gepensioneerden en een vertegenwoordiger namens de Bisschoppenconferentie. In 2016 is de heer Bouman herbenoemd door het Bisdom Roermond en het Bisdom Den Bosch heeft de heren Wever en Peters herbenoemd. Het Verantwoordingsorgaan heeft de heer Stiekema benoemd tot vicevoorzitter van het Verantwoordingsorgaan.

Het Bestuur legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan. Het Verantwoordingsorgaan heeft voorts de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het Bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het Bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Ook stelt het Bestuur het Verantwoordingsorgaan in de gelegenheid advies uit te brengen over de in de statuten opgesomde terreinen.

Goed pensioenfondsbestuur

Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

Statuten

De meest recente notariële akte dateert van 13 mei 2014. In het verslagjaar is besloten om een addendum bij de statuten op te stellen, waarin voorgestelde wijzigingen worden bijgehouden. Tot dit besluit is gekomen, omdat de wijzigingen niet urgent zijn, omdat de wetgeving voorrang heeft en wordt gevolgd ofwel de wijzigingen ter verduidelijking zijn. Eens in de vijf jaar worden de teksten van het addendum in de statuten verwerkt, tenzij eerdere aanpassing van de statuten noodzakelijk blijkt.

ABTN

De Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) wordt jaarlijks door het bestuur geactualiseerd. In de bestuursvergadering van 23 november 2016 is de ABTN vastgesteld, waarbij de besluitvorming uit het verslagjaar 2015 en de besluiten uit 2016 zijn verwerkt. Onder andere de inschrijving van het fonds bij het Kamer van Koophandel is vastgelegd. Verder zijn de aanbevelingen van de accountant en de certificerend actuaire opgevolgd door onder meer de bepalingen over toeslag, premiedemping en prudent person te actualiseren dan wel te verduidelijken. Het fondsbeleid over zelfevaluatie en inkoop is in de ABTN aangepast respectievelijk vastgelegd.

Pensioenreglementen

Het PNB controleert jaarlijks of het pensioenreglement wijziging behoeft. In 2016 waren de belangrijkste wijzigingen de aanpassing aan de Wet Pensioencommunicatie, de bestuursbesluiten omtrent de voortzetting van pensioenopbouw tijdens onbetaald verlof en werkloosheid en inkoop, en zijn de aanbevelingen van de certificerend actuaire omtrent de toeslagvoorschriften verwerkt. De meest actuele reglementen zijn beschikbaar op de website van het PNB.

Uitvoeringsovereenkomst

De uitvoeringsovereenkomst is in 2016 gewijzigd. De voornaamste wijziging heeft betrekking op de toeslagverlening en het aanpassen van de bepaling omtrent premiekorting aan de veranderde wettelijke eisen.

Regeling van werkzaamheden Verantwoordingsorgaan

De tekst is in overeenstemming gebracht met de statuten.

Geschiktheid en evaluatie

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in een geschiktheidsplan. In 2016 heeft het Bestuur een studiedag gehad met het Verantwoordingsorgaan en de Auditcommissie. De onderwerpen waren: 'Het effect van de lage rente op de

beleggingsportefeuilles, 'Premie- en toeslagen 2017' en de AG Prognosetafel 2016, 'Wervend en verkennend communiceren met de achterban' en 'De toekomst van ons pensioenstelsel'.

Taakverdeling

Per beleids-/aandachtsgebied zijn twee bestuursleden verantwoordelijk. De uitvoerende bestuurders zijn primair verantwoordelijk voor het portefeuillebeheer. In onderstaande tabel is de verdeling weergegeven.

Aandachtsgebied	Primair verantwoordelijk	Secundair verantwoordelijk
Besturen organisatie	M.M.W. Frankort	L.J.W. Verhoeven
Wet- en regelgeving	Th.R. Kalb	V.G.P.J.M. Schoenmakers
Pensioenregelingen & -soorten	Th.R. Kalb	V.G.P.J.M. Schoenmakers
Vermogensbeheer	C.J. Bijloos	P.J. Vergoesen
Actuariaat & Verslaglegging	M.J.M.W. Vuylsteke	A. Bultsma
Adm. Organisatie en interne controle	M.J.M.W. Vuylsteke	A. Bultsma
Uitbesteding	M.J.M.W. Vuylsteke	A. Bultsma
Communicatie	Th. R. Kalb	V.G.P.J.M. Schoenmakers
Kerkelijke aspecten	Th. R. Kalb	V.G.P.J.M. Schoenmakers

Zelfevaluatie

In 2016 heeft het bestuur volstaan met een korte zelfevaluatie, omdat in september 2015 nog een uitgebreide zelfevaluatie heeft plaatsgevonden onder leiding van de heer mr. J.J.P.M. Storimans. Op 6 maart 2017 vond de volgende zelfevaluatie onder leiding van een externe gespreksleider plaats.

Beloningsbeleid

Het PNB kent een vergoedingsregeling die is herzien per 1 januari 2016. Het Bestuur is van mening dat de nieuwe vergoedingen nog steeds aansluiten bij het non-profit karakter van zowel het PNB als de onderliggende instellingen en daarom - ten opzichte van vergoedingen bij andere pensioenfondsen - nog gematigd kunnen worden genoemd. Daarnaast acht het Bestuur de vergoedingen acceptabel als deze worden vergeleken met de maximale vergoeding voor ambtsdragers. In het verslagjaar is een vergoeding voor aspirant-bestuurders vastgesteld, die gelijk is aan de vergoeding voor leden van het Verantwoordingsorgaan. Voor het overige is de vergoedingsregeling per 1 januari 2017 ongewijzigd vastgesteld.

Gedragscodex / Compliance Officer

Het bestuur hanteert een gedragscodex. Jaarlijks, per vergadering, en bij uittreding bevestigen de leden van het bestuur dat zij de gedragscodex hebben nageleefd. De gedragscodex is in het verslagjaar gewijzigd. Naar aanleiding van de benoeming van enkele nieuwe leden in de bestuurlijke organisatie van het PNB is het onderdeel over normen bijgesteld, zodat deze betrokken is op de handelingen die worden uitgevoerd als verbonden persoon van het PNB en is de bepaling over nevenfuncties verduidelijkt.

Het Nederlands Compliance Instituut is aangesteld als compliance officer. De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscodex. Over 2016 hebben zich geen situaties van belangenverstremming voorgedaan. De compliance officer beveelt aan om te inventariseren of de bestuursleden voldoende tijd beschikbaar hebben. Verder adviseert de compliance officer om te heroverwegen dat PNB geen insiders kent, omdat DNB bestuurders aanmerkt als insiders. Tot slot laat de compliance officer weten dat per 1 januari 2017 zij niet langer controle uitoefenen op de Incidentenregeling en het Bestuur erop attenderen om een andere oplossing hiervoor te zoeken.

Wet- en regelgeving

In 2016 zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. en/of de Stichting Autoriteit Financiële Markten geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Code pensioenfondsen

Het Bestuur onderschrijft de uitgangspunten van de Code Pensioenfondsen. Bij verantwoording over de naleving van de Code pensioenfondsen geldt het principe 'pas toe of leg uit'. Afwijking van de norm is mogelijk als daar een goede reden voor is.

De Code pensioenfondsen is per 1 maart 2016 gewijzigd. In norm 41 is de Ombudsman Pensioenen als alternatief opgenomen voor de interne klachten- en geschillenprocedure. Hiermee wordt in beginsel geregeld dat alle deelnemers, gewezen deelnemers, nabestaanden en gepensioneerden een klacht of geschil over de uitvoering van de pensioenregeling bij een pensioenfonds kunnen voorleggen aan de Ombudsman Pensioenen. Deze wijziging heeft geen gevolgen, omdat het PNB de Ombudsman al had opgenomen in de geschillen/klachtenprocedure van het pensioenfonds.

Normen uit de Code pensioenfondsen waarvan door het PNB is afgeweken in 2016

Op de website van het PNB is een inventarisatie van de naleving van de normen opgenomen. Hierna worden de normen toegelicht die (nog) niet volledig worden nageleefd:

Het Bestuur is van mening dat het niet noodzakelijk is om een interne klachten- en geschillenprocedure te formuleren, norm 41. Er worden vrijwel geen klachten ingediend. Het is wel mogelijk om klachten in te dienen. Op de website van het fonds staat een beschrijving.

Het bestuur acht het niet noodzakelijk om een noodprocedure op te stellen om in spoedeisende situatie te kunnen handelen, norm 4. Het Bestuur is van mening dat het fonds zodanig klein is en zoveel is uitbesteed dat men elkaar, indien nodig, wel kan vinden.

De normen 43 en 44 betreffen de zogenaamde klokkenluidersregeling voor personen die financieel afhankelijk zijn van het fonds. Zij moeten zonder gevaar voor hun positie kunnen rapporteren over onregelmatigheden binnen het fonds. Het Bestuur acht deze normen niet van toepassing, aangezien het PNB geen werknemers in dienst heeft. Norm 42 over de melding van onregelmatigheden door andere betrokkenen -hiermee worden bestuursleden en leden van het Verantwoordingsorgaan bedoeld- is naar het oordeel van het Bestuur overbodig. De verhoudingen binnen het PNB zijn zodanig dat, zonder dat een en ander nader wordt vastgelegd, onregelmatigheden kunnen worden gemeld. Voorts beschikt pensioenuitvoerder AZL over een eigen klokkenluidersregeling die onder meer van toepassing is op door het PNB uitbestede werkzaamheden. Ook het feit dat bij het PNB zelden gebruik moet worden gemaakt van de in de statuten neergelegde klachten- en geschillenregeling is een signaal dat uitbreiding van interne regels ter zake geen toegevoegde waarde heeft.

Norm 46 verlangt van het PNB dat in de statuten een schorsingsprocedure is vastgelegd. De huidige statuten kennen alleen de mogelijkheid om een benoeming van een bestuurder in te trekken. Naar de mening van het Bestuur zal een reden voor schorsing al een aanleiding tot intrekking van de benoeming zijn.

Norm 47 heeft betrekking op de vastlegging van de eisen voor een vacante functie voor onder meer het Verantwoordingsorgaan. Het Bestuur heeft tijdens de studiedag aan het Verantwoordingsorgaan aandacht gevraagd voor dit onderwerp. Het Verantwoordingsorgaan heeft een werkgroep opgericht die zich bezighoudt met de eigen governance, waarbij het opstellen van een competentievisie een aandachtspunt is.

De normen 56 en 65 tot en met 71 hebben betrekking op het belang van een redelijke afspiegeling van alle belanghebbenden in de fondsorganen. In het bijzonder wordt gepleit voor een grotere vertegenwoordiging van vrouwen en jongeren. Het Bestuur hecht aan een juiste vertegenwoordiging in Bestuur en Verantwoordingsorgaan namens alle, binnen de doelgroep van actieve deelnemers te onderscheiden type werknemers en ambtsdragers, alsmede namens pensioengerechtigden. Daarbovenop wordt erop toegezien dat er evenwicht is in vertegenwoordiging namens alle bisdommen (als “werkgevers”). Het Bestuur is van mening dat gelet op het specifieke karakter van het pensioenfonds, aan de van buitenaf gewenste diversiteit niet voldaan kan worden.

Aanbevelingen Monitoringscommissie Code Pensioenfondsen 2015

Overbrug en/of voorkomen een verwachtingskloof (norm 19 en 21 Verantwoording afleggen)

De deelnemer mag verwachten dat zijn pensioen goed wordt beheerd en daarover uitleg wordt gegeven. Bij het communicatiebeleid moet hier aandacht voor zijn. Daarbij denkt de Commissie aan verantwoording afleggen over de risico's, maar ook aan de missie, visie en strategie (zie de aanbeveling hierna) en openheid over de zelfevaluatie van het Bestuur.

Het Bestuur is van mening dat het fonds voldoende voldoet aan deze normen. De bedoelde verantwoording en het inzicht in de risico's maken deel uit van het bestuursverslag. Maar ook door de uitgevoerde ALM studie en, in mindere mate weliswaar, door de jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt aan deze norm voldaan. Gediscussieerd kan worden over de rapportage van de zelfevaluatie en de communicatie daarover. Het verslag van de zelfevaluatie is een intern bestuursdocument. De evaluatie is en blijft een hulpmiddel om intern het functioneren van het bestuur en de individuele bestuursleden te bespreken. Naar buiten toe wordt voldoende verantwoording afgelegd, het naar buiten brengen van het evaluatieverslag voegt daar niets aan toe, het zou zelfs afbreuk doen aan de functie van de evaluatie.

Presenteer de resultaten en breng dit naar de leefwereld van de belanghebbenden (norm 3 en 18 Missie, visie, strategie)

De Monitoringscommissie beveelt aan om de missie, visie en strategie concreet meetbaar maken door deze te vertalen in concrete korte- en langetermijndoelstellingen. Deze doelstellingen dienen bij de besluitvorming betrokken te worden. Als gevolg daarvan wordt dit transparant gecommuniceerd op een bredere wijze dan alleen in het bestuursverslag. Volgens de Monitoringscommissie draagt dit bij aan het vertrouwen van belanghebbenden in pensioenfondsen.

PNB heeft deze aspecten beschreven onder 1.2 in haar beleidsplan 2016. Deze 3 aspecten worden verder in het beleidsplan toegelicht en uitgewerkt. Expliciter formuleren is naar mening van het Bestuur niet nodig mede gelet op de gedragsaanbevelingen van de commissie bij norm 3: het bewust zijn van het belang om de opzet en werking van hun governance af te stemmen op de doelen van het fonds, waarbij de organen vanuit hun eigen rol verantwoordelijkheid nemen voor de naleving van de code. Het gaat derhalve om formuleren en gedragen. Vanuit die gedachte kan met de huidige formulering worden volstaan.

Betrek als intern toezicht de code actief en streef naar transparantie (norm 15 en 16 Intern toezicht)

De Monitoringscommissie beveelt aan dat het intern toezicht in het jaarverslag beschrijft hoe de code in het werk van het intern toezicht is betrokken. De Code concretiseert het intern toezicht en dient als leidraad voor het vaststellen of sprake is van goed bestuur.

De toezichttaak van de niet-uitvoerende bestuurders maakt deel uit van de integrale bestuurstaak. In het bestuursverslag wordt de naleving van de Code door het bestuur toegelicht. Om hier een expliciet onderscheid te maken tussen uitvoerende en niet-uitvoerende bestuursleden heeft naar mening van het Bestuur geen toegevoegde waarde. Dat het intern toezicht de naleving van de Code bij zijn taak betreft blijkt voorts uit de zelfevaluatie (maar niet openbaar) en door het houden van eigen vergaderingen.

Bepaal een visie op gewenste organisatiecultuur

Uitgangspunten die tot een gezonde bedrijfscultuur leiden zoals waarden, normen en gedragskenmerken vormen de organisatiecultuur. De Commissie beveelt aan om de actuele organisatiecultuur te spiegelen aan de gewenste cultuur en hierover

expliciet een standpunt bepalen. De Commissie beveelt aan om hierbij, mede maar niet uitsluitend, aandacht aan te besteden bij de regelingen rond klachten-, geschillen-, incidenten- en klokkenluidersregelingen.

Het PNB leeft deze normen, behoudens de incidentenregeling, niet expliciet na. Dit is gemotiveerd door de grootte van het fonds en haar geschiedenis. Deze motivering geldt nog steeds waardoor het principe “pas toe of leg uit” terecht wordt toegepast.

Integreer diversiteitsdoelstellingen in beleid en profielen (normen 65 tot en met 71 Diversiteit)

De commissie meent dat diversiteit meer aandacht verdient. Diversiteit stimuleert creativiteit, vernieuwing en voorkomt tunnelvisie. De Commissie beveelt het Bestuur aan om een eigen visie ontwikkelen op de aard en de gewenste mate van diversiteit binnen het bestuursmodel en als dat van toepassing is op de uitvoeringsorganisatie(s). De Commissie roept het intern toezicht op het onderwerp diversiteitsbeleid en de invulling ervan geregeld te bespreken met het (uitvoerende) bestuur van de fondsen.

Bij de behandeling van de code in het PNB is over deze normen gezegd dat deze normen (deels) niet worden toegepast omdat ze praktisch niet uitvoerbaar zijn gelet op het karakter van het fonds. Bij deze normen passen we dus toe het systeem pas-toe-of-leg-uit.

Klachten en geschillen

Een deelnemer kan een klacht indienen als deze van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn rechten zijn geschaad. In 2016 zijn geen klachten ingediend bij het pensioenfonds.

Uitbestedingsbeleid

Het uitbestedingsbeleid van het PNB is opgenomen in de ABTN en het Integraal Dynamisch Beleidsplan.

Uitbestede werkzaamheden

Administratie

Als administrateur voor het pensioenfonds zorgt het Administratiekantoor Zuid Limburg N.V (hierna: AZL) voor de pensioen- en deelnemersadministratie, de financiële administratie en de jaarverslaglegging.

Vermogensbeheer

Het fiduciair vermogensbeheer is uitbesteed aan Nationale Nederlanden Investment Partners B.V. (NN IP). NN IP belegt het vermogen van het PNB op basis van richtlijnen voor het vermogensbeheer die het Bestuur heeft vastgesteld.

Advisering en certificering

Het bestuur heeft de bestuursadvisering en -ondersteuning uitbesteed aan AZL. In het verslagjaar zijn de adviserende actuariële werkzaamheden uitgevoerd door AZL.

De controle van de jaarrekening is toevertrouwd aan Ernst & Young Accountants LLP. De actuariële certificering is belegd bij Sprenkels & Verschuren.

Certificering uitbestede werkzaamheden

Om aan de behoefte van het Bestuur aan zekerheid omtrent de werking en controle van de interne, financiële bedrijfsprocessen bij de administrateur ten behoeve van het jaarwerk tegemoet te komen, heeft AZL er enkele jaren geleden voor gekozen om gecertificeerd te worden volgens de richtlijnen van de ISAE 3402-rapportage en de ISAE 3000-rapportage.

De ISAE 3402-rapportage betreft de opzet, bestaan en werking van de interne beheersingsmaatregelen van de in de rapportage opgenomen processen die de financiële verantwoording raken. De ISAE 3000-rapportage audit de werking van de overige niet-financiële processen. In 2016 heeft de accountant beide ISAE-rapportages getoetst en heeft de directie van AZL een In Control

Statement, afgegeven. In het ISAE3000-statement heeft een externe auditor onder meer geoordeeld dat het interne risicomanagement systeem op afdoende wijze is opgezet en geïmplementeerd.

Ook de NN IP heeft over 2016 controlerapporten uitgebracht, conform de ISAE 3402-standaarden.

Communicatie

Communicatiebeleidsplan

Het communicatiebeleidsplan is in 2016 aangepast. De wijziging als gevolg van de Wet Pensioencommunicatie zijn verwerkt, waaronder Pensioen 1-2-3. Daarnaast zijn wat kleine punten geactualiseerd.

Communicatie deelnemers, pensioengerechtigden en slapers

Zoals gebruikelijk heeft PNB alle deelnemers en gepensioneerden een zomer- en een winternieuwsbrief gestuurd in 2016. De belangrijkste onderwerpen in de zomernieuwsbrief waren het jaarverslag en de keuzemogelijkheden in de pensioenregeling. In de winterniewsbrief de toeslag en premie 2017 en arbeidsongeschiktheid. De financiële positie en eventuele wisselingen in de bestuurlijke organisatie zijn permanente onderwerpen.

Werkgeverscommunicatie

In 2016 heeft het Bestuur van PNB de bisdommen een brief gestuurd om een nadere toelichting te geven over de premiestijging. Het PNB biedt de bisdommen de checklist 'Wegwijs in pensioen' aan, om nieuwe deelnemers van de noodzakelijke uitleg over hun PNB-pensioen te voorzien

Pensioen 1-2-3 en Pensioenvergelijker ingevoerd

Pensioen 1-2-3 is een nieuw digitaal communicatiemiddel dat iedere pensioenuitvoerder op grond van de Wet pensioencommunicatie vanaf 1 juli 2016 moet gebruiken. Dit document bestaat uit drie lagen. De deelnemer krijgt gelaagde informatie over zijn pensioenregeling. Laag 1 bevat een beknopte weergave van de pensioenregeling. Deze laag vervangt de huidige startbrief. In laag 2 worden de onderdelen uit laag 1 uitgebreider beschreven. Laag 3 bestaat uit documenten die bij de regeling horen, bijvoorbeeld het pensioenreglement. De Pensioen 1-2-3 van het PNB is op de website te vinden.

Ook is vanaf 1 juli 2016 voor deelnemers de Pensioenvergelijker beschikbaar. De Pensioenvergelijker is een checklist die de deelnemer helpt om twee regelingen met elkaar te vergelijken. Hoewel het niet wettelijk verplicht is, heeft het PNB de pensioenvergelijker al gevuld met informatie over de eigen pensioenregeling. Deze is terug te vinden op de website van het pensioenfonds.

Vanaf 2017 worden er nieuwe modellen voor het Uniform Pensioenoverzicht gebruikt, die zijn aangepast aan de Wet Pensioencommunicatie.

Vanaf 2016 moeten pensioenuitvoerders vaker gegevens aanleveren bij het Pensioenregister, mijnpensioenoverzicht.nl. Binnen vier maanden moet een collectieve wijziging zichtbaar zijn in het Pensioenregister. Vanaf 1 juli 2016 ververst het PNB vier keer per jaar de gegevens voor het Pensioenregister.

Financiële positie van het PNB

(Beleids)dekkingsgraad

Sinds de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de feitelijke dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. Alle beleidsmaatregelen moeten gebaseerd zijn op deze beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad van het PNB bedroeg ultimo 2016 125,3% (ultimo 2015 was dit 129,4%).

Het verloop van de feitelijke dekkingsgraad in het verslagjaar zag er als volgt uit:

	Pensioen- vermogen	Technische voorziening	Aanwezige dekkings- graad 2016
Primo 2016	471.422	372.588	126,5%
Beleggingsopbrengsten	42.465	26.471	2,3%
Premie	6.532	7.589	-0,8%
Waardeoverdrachten	93	123	0,0%
Kosten	-441	-441	0,1%
Uitkeringen	-16.156	-16.188	1,2%
Kanssystemen	0	-3.398	1,2%
Toeslagverlening	0	784	-0,2%
Overige mutaties TV	0	-2.381	0,8%
Andere oorzaken	0	0	-0,3%
Ultimo 2016	503.915	385.147	130,8%

Reële dekkingsgraad

Daarnaast is de reële dekkingsgraad een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van het pensioenfonds. De reële dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Ultimo 2016 bedroeg de reële dekkingsgraad 103,8% (ultimo 2015 was dit 106,2%). Ultimo 2016 bedroeg de marktwaardedekkkingsgraad (= de waarde van de beleggingen en de waarde van de verplichtingen worden beide berekend met behulp van de markttrente) 128,4% (ultimo 2015: 124,4%).

Om de juistheid van de berekeningen van de dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad te waarborgen heeft het fonds als interne beheersmaatregel zijn adviserende actuaris de opdracht gegeven om de juistheid van de dekkingsgraad een keer per kwartaal te controleren.

Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets geeft een indicatie van het koopkrachtbehoud. Het FTK verlangt van het Bestuur dat er jaarlijks een haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd.

Uit de haalbaarheidstoets d.d. 17 mei 2016 blijkt dat het PNB een pensioenresultaat van 106,8% heeft. Dit ligt boven de gekozen ondergrens van 90%. Dit betekent dat de verwachting is dat de pensioenen bij het PNB koopkrachtbestendig zijn. Het pensioenresultaat bij een slecht weer scenario bedraagt 80,8%. Dat ligt hoger dan de gekozen ondergrens van 76%. Het verschil tussen het pensioenresultaat in het gemiddelde scenario en het pensioenresultaat bij slecht weer is minder dan 29%, namelijk 24,3%.

Het pensioenresultaat vanuit het vereist eigen vermogen bedraagt 103,3%. Dat ligt boven de gekozen ondergrens van 85%. Dit betekent dat het PNB haar beleid niet hoeft bij te stellen, want de resultaten liggen boven de gestelde grenzen. De volgende haalbaarheidstoets wordt op 7 juni 2017 door het bestuur besproken.

Premiebeleid

Het PNB hanteert een gedempte kostendekkende premie. De demping is gebaseerd op een 10-jaarsmiddeling van de rentecurve. Een aandachtspunt voor het Bestuur is dat door de toenemende vergrijzing van het fonds en de lage rente de premie op de langere termijn zal stijgen en mogelijk de grenzen van de financierbaarheid van de pensioenen op het huidige niveau worden bereikt.

Kostendekkende, gedempte en ontvangen premie

Artikel 129 van de Pensioenwet schrijft voor dat de pensioenpremie die het fonds ontvangt minstens gelijk moet zijn aan de kostendekkende premie zoals berekend conform de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN), tenzij aan de voorwaarden ten aanzien van de hoogte van beleidsdekkingsgraad, indexatie en ongedaanmaking van kortingen is voldaan.

Het PNB hanteert een kostendekkende, gedempte premie zoals bedoeld in artikel 128 van de PW. Deze premie wordt bepaald als de som van de volgende componenten:

- de actuariële benodigde premie voor de inkoop van de onvoorwaardelijke onderdelen van de pensioenovereenkomst, inclusief risicopremies voor overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's;
- de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten, horend bij de in het verslagjaar toegekende onvoorwaardelijke aanspraken;
- een opslag voor het bereiken c.q. in stand houden van het vereist eigen vermogen, met inbegrip van het minimaal vereist eigen vermogen;
- een benodigde opslag ter dekking van de uitvoeringskosten in het verslagjaar (exclusief de kosten voor het vermogensbeheer), voor zover die niet gefinancierd zijn uit de voorziening voor uitvoeringskosten;
- de actuariële benodigde premie voor voorwaardelijke onderdelen van de pensioenreglementen, met inachtneming van de geformuleerde ambitie en de afgesproken wijze van financieren.

De feitelijke premie is hoger dan de gedempte kostendekkende premie.

	2016	2015
Kostendeekkende premie	9.121	8.374
Gedempte kostendeekkende premie	6.673	6.149
Feitelijke premie	7.040	6.117
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	7.877	6.968
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.024	853
– Opslag voor uitvoeringskosten	220	553
	9.121	8.374
De gedempte premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	5.711	5.051
– Opslag in stand houden vereist vermogen	742	618
– Opslag voor uitvoeringskosten	220	480
	6.673	6.149
De feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	5.711	5.051
– Opslag in stand houden vereist vermogen	742	618
– Opslag voor uitvoeringskosten	220	480
– Premiemarge	367	-32
	7.040	6.117

Toeslagbeleid en toeslagverlening

Voorwaardelijke toeslagverlening

Het PNB hanteert een voorwaardelijk toeslagbeleid voor de actieve deelnemers aan Reglement I, waarbij de ambitie is om de pensioenaanspraken jaarlijks te verhogen met de gemengde index (50% loonindex en 50% consumentenprijsindex). Voor de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers van Reglement I en Reglement II geldt een voorwaardelijk toeslagbeleid, waarbij de ambitie is om jaarlijks de pensioenrechten te verhogen met de consumentenprijsindex. De toeslag op basis van de consumentenprijsindex wordt gefinancierd uit het vermogen. Er is voor de vorenbedoelde toeslagverlening geen bestemmingsreserve gevormd, noch vindt financiering plaats uit de premie. De toeslag op basis van gemengde index, voor zover dit boven de consumentenprijsindex uitgaat, wordt gefinancierd uit premie (welvaartsopslag).

Voor de voorwaardelijke toeslagverlening op basis van de consumentenprijsindex (gefinancierd uit het vermogen) geldt het volgende:

- het fonds verleent alleen een toeslag, indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110%, en;
- er wordt niet meer toeslag verleend dan naar verwachting in de toekomst te realiseren is.

De toeslag op basis van gemengde index, voor zover dit boven de consumentenprijsindex uitgaat, wordt gefinancierd uit premie (welvaartsopslag). Daarom hoeft deze toeslag niet te voldoen aan de eisen voor toekomstbestendige indexatie.

Onvoorwaardelijke toeslagverlening

Naast de bovengenoemde verhoging worden de pensioenopbouwbedragen voor de actieve deelnemers aan Reglement I verhoogd indien de deelnemer gedurende het jaar een bepaalde, hogere leeftijd bereikt met bijbehorend hoger opbouwbedrag. Deze verhoging is onvoorwaardelijk en wordt uit de kostendekkende premie gefinancierd. Het jaarlijkse opbouwbedrag van de (actieve) deelnemers aan Reglement II en als afgeleide daarvan de opgebouwde aanspraken volgen elk jaar de ontwikkeling van het minimumloon, verminderd met de ontwikkeling van het AOW-pensioen voor een ongehuwd alleenstaande. De betreffende verhoging is onvoorwaardelijk. Per 1 januari 2017 hebben de deelnemers van Reglement II een toeslag van 0,15% ontvangen. Voor deze onvoorwaardelijke indexatie wordt premie betaald. Daarom hoeft deze toeslag niet te voldoen aan de eisen voor toekomstbestendige indexatie. Het bestuur heeft conform het toeslagbeleid zoals vastgelegd in de ABTN en de regels van toekomstbestendig indexeren besloten om de pensioenen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden per 1 januari 2017 als volgt te verhogen:

Toeslag	Reglement I	Reglement II
Deelnemers	0,9%	0,15%
Pensioengerechtigden & gewezen deelnemers	0,2%	0,2%

Incidentele toeslagverlening

In het verleden heeft het Bestuur, conform het bestaande beleid, enige malen een halve of geen voorwaardelijke toeslagen verleend. Deze achterstand in de toeslagverlening kan worden ingehaald door middel van incidentele toeslagen. Incidentele toeslagen worden alleen verleend, mits dit geen gevolgen heeft voor de toekomstbestendigheid van de reguliere toeslagambitie en daardoor de beleidsdekkingsgraad niet lager wordt dan de vereiste dekkingsgraad. Bovendien zal het PNB niet meer dan een vijfde van het beschikbare vermogen voor incidentele toeslagen aanwenden. De incidentele toeslagverlening zal beperkt blijven tot de ten tijde van de verlening in leven zijnde rechthebbenden. Het Bestuur heeft binnen de kader van het vastgestelde beleid voor het toekennen van een incidentele inhaalindexatie besloten om de oudste opgelopen achterstanden als eerste in te halen. Het bestuur beslist jaarlijks in november, op basis van de dekkingsgraad ultimo september, of en zo ja hoeveel toeslag verleend wordt. Als maatstaf worden de prijs- en loonindex van augustus gehanteerd.

Het Bestuur heeft besloten om per 1 januari 2017 geen incidentele toeslag toe te kennen.

Het overzicht met de gemiste toeslagen ziet er als volgt uit:

	Actieven Reglement I				Inactieven Reglement I en II		
	Maatstaf (gemeende index)	Toegekend	Gemist	Welvaarts -opslag	Maatstaf (prijsindex)	Toegekend	Gemist
1-1-2017	0,90%	0,90%	0,00%		0,20%	0,20%	0,00%
1-1-2016	1,00%	1,00%	0,00%		0,57%	0,57%	0,00%
1-1-2015	0,90%	0,45%	0,45%	0,13%	0,65%	0,32%	0,33%
1-1-2014	1,30%	0,65%	0,65%		1,43%	0,72%	0,71%
1-1-2013	2,10%	0,00%	2,10%		2,43%	0,00%	2,43%
1-1-2012	1,90%	0,00%	1,90%		2,39%	0,00%	2,39%
1-1-2011	1,20%	0,60%	0,60%		1,20%	0,60%	0,60%

Uitvoeringskosten

	2016 ¹⁾	2015*
Pensioenbeheer (pensioenuitvoeringskosten in euro per deelnemer)	€ 364,05	€ 380,67
Kosten van het pensioenbeheer (inclusief btw) bestaan uit:		
– Bestuurskosten en -advisering	€ 284	€ 339
– Administratiekosten	€ 424	€ 450
– Controle en advieskosten	€ 197	€ 189
– Toezichtkosten	€ 24	€ 22
– Overige kosten	€ 23	€ 16
Totaal	€ 952	€ 1.016
Vermogensbeheer:		
– Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,23%	0,29%
– Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,04%	0,04%

Kosten pensioenbeheer

Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee in deze berekening. De vermelde bedragen sluiten aan op de bedragen die zijn vermeld in de jaarrekening.

De pensioenuitvoeringskosten zijn in 2016 gedaald ten opzichte van 2015, € 952.000 ten opzichte van € 1.016.000 in 2015. Deze daling is o.a. als gevolg van lagere bestuursadviseringskosten en het feit dat in 2015 enkele incidentele kostenposten waren zoals een ALM-studie. Ondanks dat het aantal deelnemers waardoor gedeeld moet worden in 2016 (2.615) gedaald is t.o.v. 2015 (2.669) zijn de kosten per deelnemer per saldo toch gedaald van € 380,67 naar € 364,05 in 2016.

Kosten vermogensbeheer²⁾

Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden:

- De eerste categorie betreft de kosten zoals die in de jaarrekening zijn verwerkt, waaronder de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s), het bewaarloon, kosten van ondersteuning bij het vermogensbeheer, kosten accountant betreffende het vermogensbeheer en kosten met betrekking tot de beleggingsadministratie.
- De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening.

Daarnaast worden er nog transactiekosten en aan- en verkoopkosten gemaakt.

¹⁾ Bedragen zijn inclusief BTW

²⁾ De herziene Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie adviseren deze kosten ook in relatie te bekijken tot: a de gekozen beleggingsmix en de bijbehorende benchmarkkosten; b het rendement over een langere termijn, ook in relatie tot het bijbehorende benchmark rendement.

De totale kosten vermogensbeheer zijn als volgt uit te splitsen:

	Beheer- kosten	Performance gerelateerde kosten	Transactie- kosten exclusief aan- en verkoop- kosten	Aan- en verkoop- kosten	Totaal
<i>Kosten per beleggingscategorie</i>					
Vastgoed	148	0	0	3	151
Aandelen	136	0	63	43	242
Vastrentende waarden	83	0	-2	15	96
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	367	0	61	61	489
Kosten overlay beleggingen	0	0	0	77	77
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	367	0	61	138	566
<i>Overige vermogensbeheerkosten</i>					
Kosten fiduciair beheer	603				603
Bewaarloon	47				47
Advieskosten vermogensbeheer	33				33
Overige kosten	113				113
Totaal overige vermogensbeheerkosten	796				796
Totaal kosten vermogensbeheer					1.362

Van de totale kosten vermogensbeheer 2016 van 1.362 geldt dat voor een bedrag van 804 onderliggende facturen zijn ontvangen en dat deze opgenomen zijn in de staat van baten en lasten in de jaarrekening. Voor de overige 558 geldt dat deze kosten rechtstreeks in de beleggingen zitten verdisconteerd.

Risicomanagement

Aanwezige risico's

De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen en het nastreven van de ambitie van de pensioenregeling. Bij het beheer en de financiering van de pensioenverplichtingen loopt het fonds risico's. De risico's kunnen ingedeeld worden in financiële en niet-financiële risico's. Onderstaande tabel geeft meer uitleg rondom de risico's die het fonds loopt. Verdere kwalitatieve en kwantitatieve uitleg rondom de financiële risico's wordt gegeven in de risicoparagraaf bij de toelichting op de jaarrekening.

Beleidsinstrumenten

Als maatstaf voor de draagkracht van het fonds wordt de beleidsdekkingsgraad genomen. De ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad kan nadelig beïnvloed worden door bovenstaande risico's. Om de risico's te beheersen en de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad te beïnvloeden heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot haar beschikking:

- Beleggingsbeleid;
- Premiebeleid;
- Toeslagbeleid
- Pensioenbeleid (kortten).

De uitgangspunten rondom deze beleidsinstrumenten zijn vastgelegd in de ABTN van het fonds.

Een verdere concretisering van de beleidsuitgangspunten is gebaseerd op de in 2015 uitgevoerde ALM studie. In deze ALM studie is de samenhang tussen de beleidsuitgangspunten rondom de premie, toeslag en de te voeren beleggingsstrategie getoetst. Dit heeft op hoofdlijnen geleid tot het in dit hoofdstuk beschreven beleid.

Risicohouding

Binnen het beleid van het pensioenfonds neemt de risicohouding een belangrijke plaats in. De risicohouding is de mate waarin het pensioenfonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het pensioenfonds te realiseren (de risicobereidheid) en de mate waarin het pensioenfonds beleggingsrisico's kan lopen, gegeven de kenmerken van het pensioenfonds (het risicodraagvlak). Het Bestuur heeft de risicohouding vastgesteld en in de ABTN vastgelegd. De risicohouding voldoet aan de prudent person regel en komt tot uitdrukking

- op de korte termijn: in de hoogte van het vereist eigen vermogen of een bandbreedte hiervoor;
Het PNB hanteert het stringente DNB-risicomodel voor het bepalen van het vereist eigen vermogen. De hoogte van het vereist eigen vermogen is de maatstaf voor het maximaal te lopen financiële risico. De risico's binnen de beleggingsportefeuille en de mate van afdekking mogen nooit leiden tot een vereist eigen vermogen, hoger dan 20%, ofwel een vereiste dekkingsgraad hoger dan 120%. Daarnaast geldt dat het fonds als ondergrens een vereiste dekkingsgraad van 112% heeft vastgesteld. Voor beide grenzen, zowel de bovengrens als de ondergrens, geldt dat deze afhankelijk zijn van externe factoren zoals bijvoorbeeld de rentetermijnstructuur. Veranderingen in deze externe factoren kunnen aanleiding geven om deze grenzen aan te passen.
- op de lange termijn: in de door het PNB gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets. De gekozen ondergrenzen worden verderop in het bestuursverslag nader toegelicht.

Risicomanagementsysteem

Het Bestuur draagt de verantwoordelijkheid voor de risico's, verbonden aan de uitvoering van de pensioenregelingen. De risico's zijn beschreven en geanalyseerd, gevolgd door een beoordeling door het Bestuur hoe groot de kans is dat deze risico's optreden en, indien die kans bestaat, wat de financiële en niet-financiële impact voor het pensioenfonds zou kunnen zijn. Het Bestuur heeft ten aanzien van een aantal risico's beheersingsmaatregelen getroffen. Voor zover dat niet is gedaan, aanvaardt het bestuur de desbetreffende risico's.

Bij het bepalen en wijzigen van het beleid, alsmede bij de belangrijkste besluiten die het Bestuur neemt, vindt steeds een risico- en belangenafweging plaats. Deze afweging wordt in de vergaderverslagen vastgelegd en zo nodig met belanghebbenden gecommuniceerd. De hiervoor bedoelde werkwijze borgt het scheppen en in stand houden van een cultuur van risicobewustzijn.

Het risicomanagement wordt op het niveau van het voltallige Bestuur uitgevoerd. Op het terrein van de beleggingsrisico's laat het Bestuur zich bijstaan door de Beleggingscommissie. Voor zover werkzaamheden aan derde partijen zijn uitbesteed, heeft het bestuur zich ervan vergewist dat deze partijen hun eigen risicomanagementsysteem hebben, een en ander periodiek controleren en de risicobeheersing in hun rapportages aan het bestuur meenemen. Het Bestuur heeft met de betrokken partijen voorts enkele, adequate instrumenten contractueel vastgelegd om zijn verantwoordelijkheid met betrekking tot het risicomanagement te kunnen waarmaken.

Binnen het Bestuur is een uitvoerende bestuurder verantwoordelijk voor het beheer van de portefeuille risicobeheer. Daarnaast is er een niet-uitvoerende bestuurder aangewezen die toezicht houdt op deze portefeuille. De niet-uitvoerende bestuurders laten zich bij het toezien op een adequate risicobeheersing bijstaan door de Auditcommissie. Het bestuur legt hierover verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan, alsmede in dit jaarverslag.

Het vorenstaande proces wordt jaarlijks doorlopen, geëvalueerd en eventueel aangepast. In 2016 zijn er geen aanpassingen aan het proces aangebracht. Er hebben zich in 2016 geen concrete risicogeveallen voorgedaan, die nog niet elders in het bestuursverslag zijn toegelicht.

Beleidsmatige toelichting op de aanwezige risico's

Het resulterende beleggingsbeleid kent een relatief laag risicoprofiel. Met behulp van het beleggingsbeleid kan een verdere beleidsmatige toelichting gegeven worden over hoe het fonds met de belangrijkste financiële risico's omgaat. Volledigheidshalve wordt ook vermeld welk beleid het fonds voert rondom de niet-financiële risico's.

Financiële risico's

Renterisico (S1)

Het fonds is gevoelig voor wijzigingen in de rente omdat de rentegevoeligheid van de beleggingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen niet gelijk zijn (de zogenaamde duration mismatch).

Het fonds dekt strategisch 90% van het renterisico van de verplichtingen af. De bandbreedte is 60 – 100%.

Marktrisico (S2)

De waarden van de zakelijke waarden beleggingen kunnen fluctueren.

Onderdeel van de 'investment beliefs' van ons fonds is het spreiden van risico's. Deze diversificatie vermindert het marktrisico.

Valutarisico (S3)

Het fonds belegt in buitenlandse waardepapieren, waardoor het fonds gevoelig is voor koerschommelingen van de betreffende valuta t.o.v. de euro.

Het fonds dekt in de aandelenportefeuille 75% van het valutarisico van de Amerikaanse dollar en het Britse pond af. Het valutarisico van de Japanse yen wordt volledig afgedekt.

Grondstoffenrisico (S4)

Het risico dat de waarde van de beleggingen in grondstoffen (commodities) daalt.

Het fonds belegt niet in grondstoffen.

Kredietrisico (S5)

Het effect van de kredietwaardigheid van de tegenpartij.

Het fonds heeft in de matching portefeuille gekozen voor een combinatie van swaps en staatsobligaties van hoge kwaliteit. In de rendement portefeuille belegt het fonds strategisch in bedrijfsobligaties met minimaal een investment grade beoordeling (BBB of hoger).

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Het fonds staat bloot aan verzekeringstechnische risico's. Voornamelijk is dit alleen het financiële risico door sterfte. De feitelijke sterfte van deelnemers is hoger of lager dan verwacht en de gemiddelde levensduur van deelnemers is lager dan of overtreft de verwachtingen. De sterftetrend wordt meegenomen bij de bepaling van de voorziening voor risico van het fonds. Het verzekeringstechnisch risico omvat ook het risico van negatief resultaat op de actuariële grondslagen waarmee de pensioenpremie en de technische voorziening worden bepaald. De belangrijkste actuariële risico's zijn het langlevenrisico, het overlijdensrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico.

Liquiditeitsrisico (S7)

Het fonds loopt het risico dat het niet over voldoende liquide financiële middelen beschikt om op het beoogde moment aan de pensioenuitkeringsverplichtingen te voldoen.

Het pensioenfonds belegt in niet-beursgenoteerd vastgoed en hypotheek. Deze beleggingen zijn minder goed verhandelbaar. De overige beleggingen (circa 90% van het totale vermogen) zijn echter zeer liquide. Het liquiditeitsrisico is hierdoor beperkt.

Concentratierisico (S8)

Als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt, loopt het fonds concentratierisico.

In de matching portefeuille wordt belegd in staatsleningen van landen met een hoge kredietwaardigheid, waardoor de concentratierisico's zeer beperkt zijn. In de rendementsportefeuille wordt gebruik gemaakt van beleggingsfondsen met een (zeer) brede spreiding van de beleggingen.

Operationeel risico (S9)

Het risico dat ontstaat als gevolg van het falen of tekortschieten van interne processen, menselijke en technische tekortkomingen of onverwachte externe gebeurtenissen.

We beheren dit risico mede door de ISAE 3402 en ISAE 3000 rapporten die ons fonds van de uitvoerders ontvangt. We beoordelen deze rapporten en monitoren de dienstverlening ook aan de hand van (SLA)rapportages en (periodiek) overleg. Dit hoort tot de taken van onze auditcommissie. In 2016 hebben we geconstateerd dat er geen problemen zijn opgetreden.

Actief beheer risico (S10)

Actief beheer risico ontstaat indien vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille.

Het uitgangspunt van het fonds is passief beheer, tenzij er goede redenen zijn om van dit beleid af te wijken. Het overgrote deel van de portefeuille wordt passief beheerd, waardoor het actief risico beperkt is.

Niet-financiële risico's

Uitbestedingsrisico

Het risico voor het fonds dat de continuïteit/kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden, dan wel voor deze derden beschikbaar gestelde apparatuur en het ter beschikking gesteld personeel wordt geschaad. Door de uitbestede partijen, AZL en NNIP wordt periodiek verantwoording afgelegd. Er zijn afspraken gemaakt welke rapporten daartoe worden aangeleverd. Het gaat daarbij in eerste instantie om de administratieve kwartaalrapportage, waarvan de service level agreements (SLA's) onderdeel uitmaken, de maandelijkse dekkingsgraadrapportage (QuickScan), de kwartaalgewijze RiskMap en een periodiek overzicht van actuele pensioenontwikkelingen (Pensioenitems) van AZL, alsmede de kwartaalrapportage beleggingen en risicomonitor van NNIP. Beide organisaties leveren daarnaast jaarlijks ISAE-rapporten op. Naast de vaste rapportageverplichtingen en –momenten kan het bestuur AZL en NNIP te allen tijde ter verantwoording roepen, indien het daarvoor een aanleiding ziet. Met het overleggen van de ISAE 3402 rapportage komt het fonds tegemoet aan de Beleidsregel 'Uitbesteding Pensioenfondsen'. Daarin bepaalt DNB dat een pensioenfonds dat zijn administratie uitbesteedt aan een uitvoerder verantwoordelijk is en blijft voor een juiste administratie.

Operationele risico's

Het risico dat optreedt voor het fonds bij de uitvoering van de pensioen- en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet-afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. Het Bestuur is van oordeel dat de uitbesteding van de werkzaamheden garant staat voor een betere uitvoering van de pensioenregeling(en) dan indien zou zijn geopteerd voor eigen beheer. Het PNB besteedt in de ABTN aandacht aan de administratieve organisatie en interne controle, in relatie tot de aan AZL en NNIP uitbestede werkzaamheden.

Risico's die verbonden zijn aan routinematige processen, worden onder meer via de ISAE3402-rapportage alsmede de periodieke administratieve rapportages van AZL gemonitord. Voor de volledigheid wordt opgemerkt dat de risico's van uitbesteding van werkzaamheden in het kader van contractherzieningen en periodieke evaluatiegesprekken met AZL en NNIP ruimschoots aandacht krijgen. Kenmerkend voor de contracten is onder meer dat monitorings-, controle- en sturingsinstrumenten voor het Bestuur beschikbaar zijn.

Tenslotte kan hier worden opgemerkt dat duidelijk wordt vastgelegd dat tussentijdse opzegging van de contracten mogelijk is als de dienstverlening tekort schiet dan wel sprake is van ingrijpende wijzigingen in de interne omstandigheden of omgevingsfactoren van het PNB.

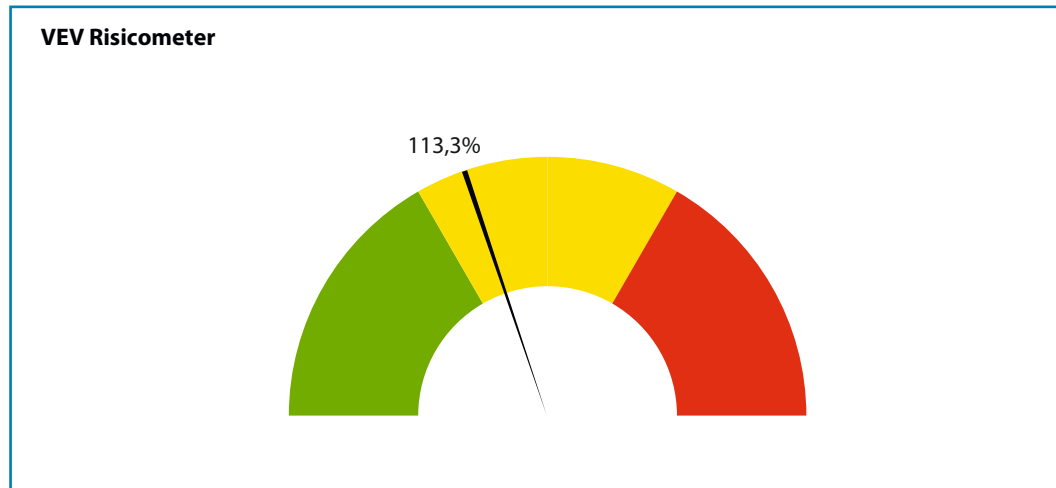
Compliance risico

Het compliance risico omvat het risico voor het fonds dat niet of niet tijdig de consequenties van (veranderende) wet- en regelgeving worden onderkend, waardoor wet- en regelgeving op onderdelen worden overtreden. Het Bestuur heeft het Nederlands Compliance Instituut (NCI) ingeschakeld als onafhankelijke instantie om de naleving van de gedragscode en de informatievoorziening op dit terrein goed te regelen.

Reputatierisico

Het risico dat het fonds door het handelen reputatieschade lijdt bij de belanghebbenden. Om dit risico te beperken heeft het Bestuur een integriteitsbeleid vastgesteld. Op basis van de risicoanalyse- en beheersing heeft het Bestuur geconcludeerd dat het PNB de integriteitsrisico's voldoende beheerst en dat geen nadere, aanvullende maatregelen wenselijk of noodzakelijk zijn. Verder beschikt het Bestuur over een communicatiebeleid waarin transparante communicatie naar haar belanghebbenden voorop staat.

De financiële risico's die het fonds loopt in combinatie met het door het fonds gekozen beleid om deze risico's tegen te gaan zijn objectief meetbaar aan de hand van de hoogte van de vereiste dekking. Onderstaande VEV risicometer toont aan dat het beleggingsbeleid van het pensioenfonds een relatief laag risico kent ¹⁾ met een strategisch vereiste dekking van 113,3%.

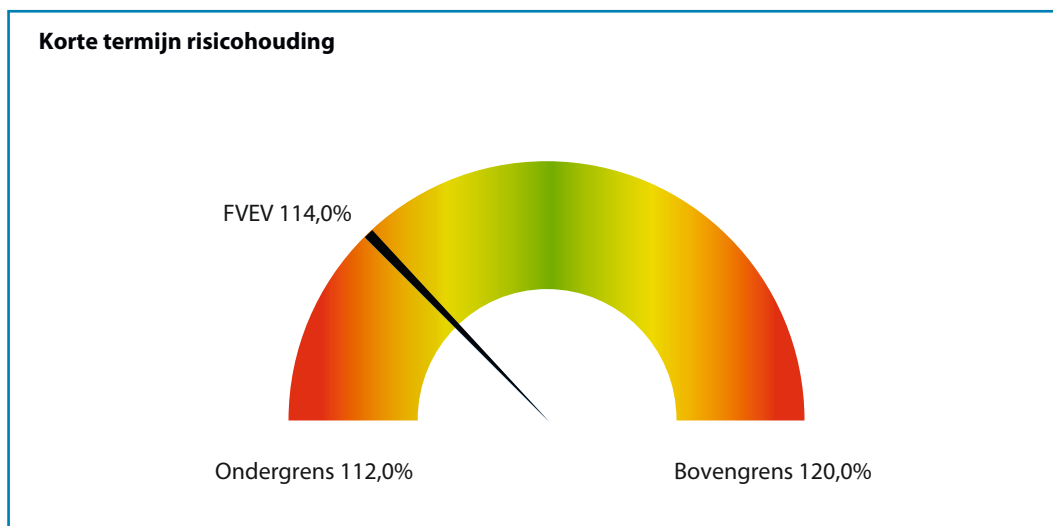
Controle op het gevoerde beleid

Op grond van het FTK moet continu gemonitord en aan de deelnemers gecommuniceerd worden of het gevoerde beleid resulteert in de verwachte doelstellingen. Deze wettelijke verplichting komt tot uitdrukking in de zogeheten 'risicohouding'. De risicohouding van het fonds is de mate waarin het fonds, na overleg met sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds. De risicohouding wordt verder onderverdeeld in een korte termijn risicohouding en een lange termijn risicohouding.

¹⁾ Het groene gebied wordt gekenmerkt door vereiste dekkingen tot 110%. Het gele gebied loopt tot 120% en het rode gebied loopt tot 130%.

Korte termijn risicohouding

De korte termijn risicohouding wordt gemeten aan de hand van de vereiste dekkingsgraad met bijbehorende bandbreedtes. Indien op enig moment de daadwerkelijke vereiste dekkingsgraad zich buiten deze bandbreedtes bevindt, is dit een eerste indicatie dat het gevoerde beleid niet in lijn is met de doelstellingen van het fonds. Het fonds heeft de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld op een vereiste dekkingsgraad tussen de 112% en 120%. Gedurende 2016 is de daadwerkelijke vereiste dekkingsgraad binnen deze bandbreedtes gebleven en heeft het fonds haar beleid niet hoeven aanpassen. Eind 2016 bedraagt de feitelijk vereiste dekkingsgraad 114,0%.

Lange termijn risicohouding

De lange termijn risicohouding komt tot uitdrukking in de jaarlijks terugkerende haalbaarheidstoets. De belangrijkste uitkomst waarnaar in de haalbaarheidstoets gekeken wordt, is het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. Conform de risicobereidheid van het fonds heeft het bestuur een pensioenresultaat en ondergrenzen vanuit verschillende scenario's gedefinieerd die aansluiten op de lange termijn risicohouding van het fonds. Het pensioenresultaat en ondergrenzen zijn door het bestuur vastgesteld en vastgelegd in de ABTN vanuit de volgende drie situaties:

- de situatie dat het fonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen
- de situatie dat het fonds precies beschikt over de feitelijke dekkingsgraad
- de situatie van een slechtweerscenario van de feitelijke dekkingsgraad

In 2015 heeft het fonds aan deze wettelijke verplichting voldaan via de aanvangshaalbaarheidstoets. Dit heeft geleid tot een pensioenresultaat van 100% vanuit de situatie dat aan de feitelijke dekkingsgraad wordt voldaan. Tevens is met behulp van de aanvangshaalbaarheidstoets getoetst dat het premiebeleid realistisch en haalbaar is. In 2016 is uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets gebleken dat de resulterende pensioenresultaten voldoen aan de in de risicohouding vastgestelde ondergrens en maximale toelaatbare afwijking. Zie verder 'Financiële positie van PNB'.

Beleggingen

Algemene ontwikkelingen

De centrale banken speelden in 2016 opnieuw een belangrijke rol in het herstel van het beleggersvertrouwen. Zowel de Bank of Japan als de ECB verlaagde de rente. De ECB breidde haar obligatie-opkopen uit en nam niet-financiële bedrijfsobligaties op in het opkoopprogramma. De Federal Reserve, die de rente in december 2015 had verhoogd, stelde zich vervolgens veel gematigder op en stelde het aantal verwachte renteverhogingen voor 2016 naar beneden bij. In 2016 verhoogde de Federal Reserve de rente met slechts 25 basispunten. Vanwege de verbeterde kapitaalstromen - en de lagere inflatie - konden centrale banken in opkomende markten de rentes verlagen. Dit droeg bij aan een verbetering van de groei in opkomende markten.

Bij de meeste Nederlandse pensioenfondsen verbeterde de dekkingsgraad in het vierde kwartaal door de licht opgelopen rente. De pensioenverplichtingen daalden. Ook de obligaties daalden in waarde. Verder zorgden de goed presterende wereldwijde aandelenmarkten voor een stijging van het pensioenvermogen.

Voor veel pensioenfondsen eindigde de actuele dekkingsgraad per ultimo 2016 op een vergelijkbaar niveau als bij de start van het kalenderjaar. Uiteindelijk wisten alle beleggingscategorieën in 2016 een positief rendement te realiseren, waarbij vooral aandelen opkomende markten er positief uitsprongen.

Fonds specifieke ontwikkelingen

Portefeuille, resultaten

De rentedaling en de goede resultaten op aandelen hebben ertoe geleid dat het totaal belegd vermogen van PNB in 2016 is gestegen van € 471 mln. naar € 504 mln.

In 2016 was het rendement positief. Het totaalrendement bedroeg 9,29%. Dat is hoger dan het rendement van de normportefeuille (8,76%).

De Matching portefeuille kent per ultimo 2016 een omvang van circa € 275 mln. De portefeuille bestaat uit staatsobligaties, rentederivaten en Nederlandse hypotheeklen. De laatste categorie is begin 2015 toegevoegd met een allocatie van € 10 mln. naar het PVF Particuliere Hypotheeklen. In 2016 is deze allocatie met opnieuw € 10 mln. uitgebreid.

De matching portefeuille heeft tot doel het renterisico, wat ontstaat doordat de contante waarde van de verplichtingen van het fonds gevoelig is voor renteveranderingen, te beheersen. De bandbreedte waarbinnen de renteafdekking mag bewegen is 60% tot 100%. Gedurende 2016 het streven de rente voor 70% af te dekken. Het resultaat op de matching portefeuille over het verslagjaar bedroeg 7,26% versus een benchmark resultaat van 6,75%. Het feit dat PNB belegt in Europese staatsobligaties heeft bijgedragen aan het positieve relatieve resultaat. Deze categorie heeft beter gepresteerd dan de verplichtingen die door de portefeuille zijn afgedekt. De rendement portefeuille richt zich op beleggingscategorieën met een verwacht hoger gemiddeld rendement. Dit met als doel om, over langere termijn gemeten, de kans op toeslagverlening te verhogen. Deze portefeuille, per ultimo 2016 samengesteld uit bedrijfsobligaties, aandelen en onroerend goed, heeft een rendement behaald van 9,30%. De norm portefeuille heeft een rendement behaald van 9,02%.

Het licht hogere resultaat van de rendement portefeuille wordt gedreven door een beperkt hoger resultaat op aandelen en Europese bedrijfsobligaties. Grote verschillen tussen de aandelenportefeuille en de aandelenbenchmark zijn ook niet te verwachten. Sinds 2016 is de volledige aandelenportefeuille van PNB passief belegd. Passief betekent dat de samenstelling van de portefeuille geheel aansluit bij de samenstelling van de aandelenbenchmark.

De aandelenportefeuille heeft in 2016 een resultaat behaald van 9,53%. Zonder rekening te houden met valuta afdekking zou dit resultaat 10,58% zijn geweest. Valuta afdekking heeft -1,04% bijgedragen aan het resultaat op aandelen. Dit vanwege een verdere verzwakking van de Euro gedurende 2016.

Europese bedrijfsobligaties rendeerden positief 5,96%, aanzienlijk beter dan de normportefeuille (4,73%). Het aanhoudend fragiele klimaat was ook in het verslagjaar de reden voor PNB om vooralsnog geen obligaties van Europese financiële instellingen in deze portefeuille aan te houden.

Onroerend goed kende in 2016 wederom een uitstekend resultaat (12,68%). Dit gedreven door een lage rente en een toenemende interesse in deze categorie.

Beleid, strategie

Bij besluitvorming inzake het vermogensbeheer hanteerde het Bestuur in 2016 de onderstaande beleidsstaffel.

Dekkingsgraad	Beleggingsmix
170% of hoger	67,5% Matching, 7,5% Europese Credits, 12,5% aandelen, 12,5% niet beursgenoteerd vastgoed
150% - 170%	52,5% Matching, 7,5% Europese Credits, 25% aandelen, 15% niet beursgenoteerd vastgoed
130% - 150%	52,5% Matching, 7,5% Europese Credits, 25% aandelen, 15% niet beursgenoteerd vastgoed
120% - 130%	42,5% Matching, 7,5% Europese Credits, 35% aandelen, 15% niet beursgenoteerd vastgoed
Lager dan 120%	42,5% Matching, 7,5% Europese Credits, 35% aandelen, 15% niet beursgenoteerd vastgoed

Bijzonder kenmerk van deze beleidsstaffel is dat het Bestuur de beleggingsrisico's vermindert bij een oplopende financiële gezondheid van het fonds en juist laat oplopen bij een verslechterende financiële gezondheid. In het laatste geval wordt het risico in hoge mate beperkt door het uitgangspunt, dat de vereiste dekkingsgraad van het fonds op enig moment maximaal 120% mag bedragen.

Beleid, besluitvorming 2016

De Beleggingscommissie is gedurende 2016 zesmaal bijeengewees. Naast de vier reguliere bijeenkomsten, heeft de commissie tweemaal extra vergaderd. In de reguliere vergaderingen zijn de portefeuille en de risico's binnen de portefeuille beoordeeld. In de extra vergaderingen heeft overleg plaatsgevonden over de impact van de uitkomsten van het Brexit referendum in het Verenigd Koninkrijk en de presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten op de balans van het fonds.

Met betrekking tot de Richtlijnen Vermogensbeheer 2017 heeft het Bestuur overeenkomstig het advies van de Beleggingscommissie besloten. Het bestaande beleid wordt op hoofdlijnen gedurende 2017 gecontinueerd waarbij € 5 mln. extra wordt gealloceerd aan Nederlandse Hypotheken. De regioverdeling van de aandelenportefeuille wordt voortaan afgestemd op de verdeling van de wereldwijde index.

Behalve een advies inzake de Richtlijnen Vermogensbeheer 2017 heeft de beleggingscommissie de volgende onderwerpen besproken.

- De invloed van EMIR en Basel 3 op de inrichting van de matching portefeuille
- Valuta afdekkingsbeleid

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het Bestuur gelooft dat bedrijven, die duurzaam en sociaal verantwoord hun bedrijfsprocessen inrichten, op lange termijn meer waarde creëren, vergeleken met bedrijven die dit niet doen. Gegeven het karakter van het PNB verdienen deze aspecten bovendien een voorkeursplaats in het beleid van het fonds. Het PNB kiest ervoor zowel uit pragmatische overwegingen alsmede uit oogpunt van transparantie om te werken met een zogenaamde uitsluitingenlijst. Dat is een lijst van ondernemingen die op basis van de door het fonds vastgestelde criteria aantoonbaar géén duurzame bedrijfsvoering hebben en waarin om die reden niet belegd wordt. Managers is opgedragen om ondernemingen op deze lijst niet op te nemen in de beleggingsportefeuille.

De uitsluitingslijst wordt opgesteld door de fiduciair manager op basis van aspecten die van belang zijn voor een duurzame en sociale ontwikkeling van de maatschappij. Bij die aspecten komen onder meer ethische kwesties en milieuaangelegenheden aan de orde. Het Bestuur van PNB heeft uitgangspunten opgesteld, op basis waarvan ondernemingen in aanmerking komen voor een belegging voor het PNB. De gehanteerde uitgangspunten zijn:

- respect voor de kernrechten van de mens;
- het zich niet schuldig maken aan ernstige vormen van kinderarbeid;
- het zich onthouden van betrokkenheid bij dwangarbeid;
- het zich onthouden van zware milieuvervuiling;
- geen betrokkenheid bij de productie van controversiële wapens die geen onderscheid maken tussen militaire en burgerdoelen;
- geen betrokkenheid bij corruptie;
- het zich onthouden van discriminatie, en
- het respecteren van de vrijheid van vakvereniging en collectieve onderhandeling.

In het verslagjaar is het beleid gecontinueerd dat niet zal worden belegd in ondernemingen die één of meer van de bovenstaande uitgangspunten voortdurend en op grove wijze schenden. Eind 2016 stonden voor wat betreft Europa 9 ondernemingen op de uitsluitingslijst, in Noord-Amerika betrof het 21 ondernemingen en in het Verre- en Midden-Oosten, alsmede overige landen, 43 ondernemingen.

Op verzoek van het VO blijft het Bestuur alert ten aanzien van een ideale invulling van het beleid ter zake. Een aanscherping van dit beleid moet volgens het Bestuur wel worden afgezet tegen de meerkosten voor toetsing die dit met zich meebrengt.

Code Tabaksblat en stembeleid

Het Bestuur van het PNB onderkent het belang van goed bestuur bij de ondernemingen waarin wordt belegd. Het Bestuur is van oordeel dat bedrijven met aandacht voor goed ondernemingsbestuur, die bij de bedrijfsvoering de belangen van aandeelhouders en andere relevante stakeholders in ogenschouw nemen, uiteindelijk betere prestaties zullen leveren. Door actief gebruik te maken van het aan de aandelen verbonden stemrecht, kunnen aandeelhouders een positieve invloed uitoefenen op de corporate governance van de betreffende ondernemingen en kunnen zij zich bijvoorbeeld uitspreken over de benoeming van nieuwe bestuurders en commissarissen, het beloningsbeleid van de ondernemingen en over wijzigingen van de statuten.

Aangezien het PNB geen eigen aandelenportefeuille bezit, maar belegt via beleggingsfondsen, is het fonds juridisch gezien geen eigenaar van de door deze beleggingsfondsen gehouden aandelen en kan zij het stembeleid op deze aandelen niet rechtstreeks ten uitvoer brengen. Het PNB sluit zich aan bij het gevoerde beleid binnen de verschillende door het fonds geselecteerde beleggingsfondsen.

Tijdens aandeelhoudersvergaderingen van de vastgoedfondsen waarin het PNB belegt, laat het fonds zich vertegenwoordigen door de fiduciair beheerder. In bijzondere gevallen zal de fiduciair beheerder vooraf contact opnemen met het Bestuur om het stemgedrag af te stemmen.

Actuariële analyse resultaat

De stijging van de dekkingsgraad van 4,3%-punt in 2016 volgt uit het positieve resultaat van 19.934 in het boekjaar. In 2015 was er een negatief resultaat van 16.561. De analyse van het resultaat is in de volgende tabel weergegeven en uitgesplitst naar mutatie-oorzaak. Het effect op de dekkingsgraad van de overgang op de nieuwe AG-prognosetafel en de gewijzigde ervaringssterfte is hierin verantwoord onder "Overige mutaties Technische Voorzieningen" en is als volgt te splitsen:

Wijziging prognosetafel	€ 864,-
Wijziging ervaringssterfte	€ 2.379.890,-
Totale impact (TV-verlagend):	€ 2.380.754,- (zie hieronder de vermelde 2.381).

	2016	2015
Beleggingsopbrengsten	15.994	-10.195
Premie	-1.057	-1.404
Waardeoverdrachten	-30	-203
Kosten	0	0
Uitkeringen	32	33
Sterfte	2.072	-426
Arbeidsongeschiktheid	1.338	87
Mutaties	-12	-69
Toeslagverlening	-784	-4.340
Overige mutaties TV	2.381	-49
Andere oorzaken	0	5
Totaal	19.934	-16.561

Verzekerdenbestand

De ontwikkeling van de aantallen deelnemers, slapers en gepensioneerden in het verslagjaar is hieronder afzonderlijk voor priesters, diakens, pastoraal werkers en huishoudelijk personeel weergegeven.

Mutaties verzekerdenbestand priesters

	Deel- nemers	Slapers	Pensioen- gerechtig- den	Totaal
Stand per 31 december 2015	388	74	600	1.062
Mutaties door:				
In dienst	24			24
Uit dienst	-41	41		0
Uitgaande waardeoverdrachten				
Overlijden	-1	0	-47	-48
Ingang pensioen	-10	-2	12	0
Afkoop				
Andere oorzaken	40	-45	0	-5
Mutaties per saldo	12	-6	-35	-29
Stand per 31 december 2016	400 ¹⁾	68	565	1.033

Gemiddelde deelnemersleeftijd 55,6

Specificaties pensioengerechtigden

	2016	2015
Ouderdompensioen	565	600
Nabestaandenpensioen	0	0
Wezenpensioen	0	0
Totaal	565	600

1) Waarvan 18 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premie.

Mutaties verzekerdenbestand diakens

	Deel- nemers	Slapers	Pensioen- gerechtig- den	Totaal
Stand per 31 december 2015	82	15	43	140
Mutaties door:				
In dienst	6			6
Uit dienst	-11	11		0
Uitgaande waardeoverdrachten		0		0
Overlijden	0		-1	-1
Ingang pensioen	-4	-2	6	0
Afkoop				
Andere oorzaken	6	-9		-3
Mutaties per saldo	-3	0	5	2
Stand per 31 december 2016	79¹⁾	15	48	142

Gemiddelde deelnemersleeftijd 59,1

Specificaties pensioengerechtigden

	2016	2015
Ouderdomspensioen	46	40
Nabestaandenpensioen	2	3
Wezenpensioen	0	0
Totaal	48	43

1) Waarvan 1 deelnemer met (gedeeltelijke) vrijstelling van premie.

Mutaties verzekerdenbestand pastoraal werkers

	Deel- nemers	Slapers	Pensioen- gerechtig- den	Totaal
Stand per 31 december 2015	253	276	487	1.016
Mutaties door:				
In dienst	13			13
Uit dienst	-31	31		0
Uitgaande waardeoverdrachten		0		0
Overlijden	0	0	-17	-17
Ingang pensioen	-15	-15	34	4
Afkoop		1	-2	-1
Andere oorzaken	21	-24	0	-3
Mutaties per saldo	-12	-7	15	-4
Stand per 31 december 2016	241 ¹⁾	269	502	1.012

Gemiddelde deelnemersleeftijd 59,0

Specificaties pensioengerechtigden

	2016	2015
Ouderdompensioen	436	422
Nabestaandenpensioen	61	60
Wezenpensioen	5	5
Totaal	502	487

1) Waarvan 11 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premie.

Mutaties verzekerdendbestand huishoudelijk personeel

	Deel- nemers	Slapers	Pensioen- gerechtig- den	Totaal
Stand per 31 december 2015	183	268	633	1.084
Mutaties door:				
In dienst	21			21
Uit dienst	-26	26		0
Uitgaande waardeoverdrachten		0		0
Overlijden	0	-2	-39	-41
Ingang pensioen	-7	-6	14	1
Afkoop		-14	0	-14
Andere oorzaken	1	-3	0	-2
Mutaties per saldo	-11	1	-25	-35
Stand per 31 december 2016	172 ¹⁾	269	608	1.049

Gemiddelde deelnemersleeftijd 58,0

Specificaties pensioengerechtigden

	2016	2015
Ouderdomspensioen	591	617
Nabestaandenpensioen	17	16
Totaal	608	633

1) Waarvan 10 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premie.

Mutaties verzekerdenbestand (totaal PNB)

	Deel- nemers	Slapers	Pensioen- gerechtig- den	Totaal
Stand per 31 december 2015	906	633	1.763	3.302
Mutaties door:				
In dienst	64			64
Uit dienst	-109	109		0
Uitgaande waardeoverdrachten		0		0
Overlijden	-1	-2	-104	-107
Ingang pensioen	-36	-25	66	5
Afkoop		-13	-2	-15
Andere oorzaken	68 ¹⁾	-81 ¹⁾	0	-13
Mutaties per saldo	-14	-12	-40	-66
Stand per 31 december 2016	892 ²⁾	621	1.723	3.236

Specificaties pensioengerechtigden

	2016	2015
Ouderdomspensioen	1.638	1.679
Nabestaandenpensioen	80	79
Wezenpensioen	5	5
Totaal	1.723	1.763

1) De aantallen onder andere oorzaken worden voornamelijk veroorzaakt door de mutatie wijziging onderneming. Omdat in de jaarwerkljsten ook de onderneming (lees Parochies voor PNB) is opgenomen, wordt de wijziging van de ene naar de andere onderneming (lees Parochie) als verloop in de aantallen getoond. Daarnaast vindt er bij de slapers nog een correctie plaats onder andere oorzaken, waarbij de mutatie "uit dienst" tussen de "Deelnemers" en "Slapers" wordt rechtgetrokken.

2) Waarvan 40 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premie.

Overzicht van de leeftijd van de actieve deelnemers

	Priesters	Permanent diaken	Pastoraal werkers	Huis- houdelijk personeel	Totaal
tot 30 jaar	4	2	4	2	12
30 t/m 34 jaar	15	1	5	1	22
35 t/m 39 jaar	33	3	8	7	51
40 t/m 44 jaar	39	7	7	4	57
45 t/m 49 jaar	62	5	18	15	100
50 t/m 54 jaar	87	13	42	30	172
55 t/m 59 jaar	88	16	69	49	222
60 t/m 64 jaar	64	31	80	60	235
65 jaar of ouder	8	1	8	4	21
Totaal	400	79	241	172	892

Overzicht leeftijden pensioengerechtigden

	Priesters	Permanent diaken	Pastoraal werkers	Huis- houdelijk personeel	Totaal
jonger dan 65 jaar	0	1	23	3	27
65 t/m 69 jaar	69	24	165	84	342
70 t/m 74 jaar	89	18	125	94	326
75 t/m 79 jaar	147	4	92	102	345
80 t/m 84 jaar	131	1	63	114	309
85 t/m 89 jaar	93	0	28	125	246
90 t/m 94 jaar	25	0	6	70	101
95 en ouder	11	0	0	16	27
Totaal	565	48	502	608	1.723

Vooruitblik 2017

In 2017 treden zowel de voorzitter als vicevoorzitter na jarenlange betrokkenheid bij het fonds af. In 2016 zijn reeds 2 aspirant-bestuurders benoemd, die na een inwerkingstraject benoemd kunnen worden, om te continuïteit te garanderen.

Op wet- en regelgeving vinden er diverse ontwikkelingen plaats, zoals het wetsvoorstel Uitfasering pensioen in eigen beheer en overige fiscale pensioenmaatregelen, dat naar verwachting met terugwerkende kracht tot 1 januari 2017 in werking treedt. Ook de verhoging van de pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar per 1 januari 2018 en de verhoging van de AOW-leeftijd naar 67 jaar en 3 maanden in 2022 zijn aanleiding om het beleid van het pensioenfonds te toetsen.

Verder is de verwachting dat de ontwikkeling op financiële markten de nodige aandacht van met name de beleggingscommissie zullen vragen in het komende jaar.

Naar aanleiding van de Wet Pensioencommunicatie is er door de Pensioenfederatie een nieuw model UPO opgesteld dat vanaf 2017 zal worden gehanteerd, dat uitgaat van Pensioen 1-2-3. De belangrijkste wijzigingen zijn dat er meer iconen worden gebruikt, het korter wordt en het te bereiken pensioen niet meer wordt opgenomen.

In 2017 is de beleidsdekkingsgraad ten opzichte van de stand eind 2016 gestegen van 125,3% naar 128,9% per 30 april 2017. De dekkingsgraad is in die periode verder gestegen van 130,8% naar 134,6%.

Ondertekening

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Zeist, d.d. 7 juni 2017.

Het bestuur,

M.M.W. Frankort
(voorzitter)

Drs. L.J.W. Verhoeven pr.
(vicevoorzitter)

Mr. Th.R. Kalb
(secretaris)

Drs. A. Bultsma pr.

C.J. Bijloos

Drs. V.G.P.J.M. Schoenmakers pr.

Mr. M.J.M.W. Vuylsteke

Drs. P.J. Vergroesen RA

Pensioenregeling 2016

Hoofdpijnen pensioenregeling 2016

De pensioenregeling van PNB zag er op 31 december 2016 op hoofdpijnen als volgt uit:

Reglement I

Aan Reglement I wordt deelgenomen door de priesters, (gehuwde en ongehuwde) diakens en door pastoraal werkers. De betreffende pensioenregeling is een uitkeringsovereenkomst in de zin van artikel 10, onder a, van de PW. Reglement I kan verder worden getypeerd als een pensioenregeling, op grond waarvan met de leeftijd oplopende bedragen worden opgebouwd. De hiervoor bedoelde verhoging van de pensioenopbouwbedragen, een en ander op basis van een leeftijdsstaffel, is onvoorwaardelijk en wordt verwerkt in de kostendekkende premie. Het uiteindelijke pensioen wordt berekend door het laatste en dus hoogste pensioenopbouwbedrag te vermenigvuldigen met het totale aantal deelnemersjaren. Er kunnen maximaal 42 dienstjaren worden behaald.

Leeftijd	Opbouwbedragen per deelnemersjaar ingaaude 1-1-2017 in euro's	Opbouwbedragen per deelnemersjaar ingaaude 1-1-2016 in euro's
< 28	339,55	336,52
28-29	371,80	368,48
30-31	402,25	398,66
32-34	470,84	466,64
35-37	502,57	498,09
38-39	536,35	531,57
40-41	552,22	547,29
42-43	567,83	562,76
44-66	583,44	578,23

Reglement I kent voor alle bovengenoemde deelnemers een ouderdomspensioen. De pensioengerechtigde leeftijd is met ingang van 1 januari 2014 verhoogd naar 67 jaar. Alle in het verleden opgebouwde pensioenaanspraken zijn, onder toepassing van een actuariële oprenting, geconverteerd naar deze latere pensioeningangsdatum. Het reglement kent de mogelijkheid om het ouderdomspensioen te vervroegen naar de op de rechthebbende van toepassing zijnde, feitelijke AOW-leeftijd. Deze specifieke vervroeging loopt geleidelijk af en eindigt op 1 januari 2021.

De pastoraal werkers en de met hen gelijkgestelde, gehuwde diakens komen daarnaast in aanmerking voor een (bijzonder) partnerpensioen en eventueel Anw-hiaatpensioen. De priesters en diakens zijn verzekerd tegen arbeidsongeschiktheid door een arbeidsongeschiktheidspensioen van het PNB. Wat betreft de pastoraal werkers worden eventuele wettelijke arbeidsongeschiktheidsuitkeringen op hun PNB-arbeidsongeschiktheidspensioen in mindering gebracht. Voorts kent Reglement I een premievrije voortzetting van de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid.

De vrijwillige onderdelen van Reglement I betreffen de mogelijkheid van uitruil van ouderdomspensioen in partnerpensioen en omgekeerd, en de vervroegde pensionering. De hiervoor bedoelde uitruil geldt niet voor priesters en ongehuwde diakens.

Reglement II

Aan Reglement II wordt deelgenomen door het huishoudelijk personeel. De betreffende pensioenregeling is een uitkeringsovereenkomst in de zin van artikel 10, onder a, van de PW. Reglement II kan verder worden getypeerd als een vaste bedragenregeling. Er kunnen maximaal 42 dienstjaren worden behaald. Het opbouwbedrag met ingang van 1 januari 2017 vastgesteld op € 108,39 (was in 2016: € 108,23).

Naast een ouderdomspensioen dat op de 67-jarige leeftijd ingaat, verzekert Reglement II een (bijzonder) partnerpensioen. Het reglement kent geen arbeidsongeschiktheidspensioen, wel -net als Reglement I- een premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid.

De vrijwillige onderdelen van Reglement II betreffen de mogelijkheid van uitruil van ouderdomspensioen in partnerpensioen en omgekeerd, en de vervroegde pensionering.

Voor de actuele pensioenreglementen wordt verwezen naar de website van het fonds: www.pnb.nl.

Premiebeleid

Voor de toelichting op het premiebeleid, zie pagina 22 van het bestuursverslag.

Toeslagbeleid en toeslagverlening

Voor de toelichting op het toeslagbeleid en de toeslagverlening, zie pagina 23 en 24 van het bestuursverslag.

Verantwoording toezicht door niet-uitvoerende bestuurders

Op grond van het omgekeerd gemengd bestuursmodel hebben de niet-uitvoerende bestuurders in het boekjaar intern toezicht uitgeoefend. Het toezicht door de niet-uitvoerende bestuurders vond plaats doordat zij, deel uitmakend van het Bestuur, aan alle bestuursvergaderingen hebben deelgenomen, beschikkend over dezelfde informatie als hun collega-bestuurders, en voldoende ruimte kregen voor hun taakuitoefening. Hierdoor was sprake van een goede communicatie en gesprekspartnerschap. Tweemaal hebben de niet-uitvoerende bestuurders apart vergaderd om hun werkwijze en –afspraken door te spreken. Hierbij was tevens de Auditcommissie aanwezig. De niet-uitvoerende bestuurders hebben aandachtsgebieden verdeeld over de verschillende toezichtterreinen. De genoemde werkwijze draagt bij aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Bestuur van het pensioenfonds.

De niet-uitvoerende bestuurders worden ondersteund door een Auditcommissie. De leden zijn in 2015 benoemd. De Auditcommissie ondersteunt het intern toezicht door een gericht en diepgaand onderzoek naar de samenhang en uitvoering van het beleid en de uitvoering door en/of namens het Bestuur van het PNB. De Auditcommissie heeft een rapportage uitgebracht over boekjaar 2016, die uitgebreid is toegelicht aan en besproken met de niet-uitvoerende bestuurders. De niet-uitvoerende bestuurders bedanken de Auditcommissie voor haar inspanningen en nemen de conclusies en aanbevelingen ter harte.

De niet-uitvoerende bestuurders hebben zich in de uitoefening van hun taken onafhankelijk kunnen opstellen en kritisch kunnen oordelen over voorgenomen bestuursbesluiten en de daarbij gebezigde overwegingen. De voornoemde bestuurders hebben bij hun taak de naleving van de Code Pensioenfonds betrokken. Gegeven de eigen verantwoordelijkheden van de uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders hecht het Bestuur aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het bestuur als geheel. De competenties van de bestuursleden hebben elkaar in het verslagjaar goed kunnen aanvullen.

De niet-uitvoerende bestuurders hebben in het verslagjaar toezicht gehouden op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds, de adequate risicobeheersing, de evenwichtige belangenafweging en de effectieve communicatie. Belangrijke onderwerpen van aandacht waren de implementatie van het nieuwe FTK en de Wet Pensioencommunicatie. De niet-uitvoerende bestuurders beoordelen de beleids- en bestuursprocedures, de checks en balances in het pensioenfonds en de aansturing van het pensioenfonds. Ook is toezicht gehouden op de vaststelling van het risicoprofiel van de beleggingen, de risico's van uitbesteding en de integriteit van het Bestuur. De niet-uitvoerende bestuurders hebben voorts in het oog gehouden of er een evenwichtige belangenafweging plaatsvond ten aanzien van de bestuursbesluiten tot (inhaal)indexatie en de vaststelling van de premie. In alle besluiten die na de bespreking van de discussiepunten door het Bestuur werden genomen, konden de niet-uitvoerende bestuurders zich vinden. Aangezien de niet-uitvoerende bestuurders de uitvoerende bestuurders benoemen, krijgen voorts de continuïteit van het besturen van het PNB en de daarbij vereiste deskundigheid en vaardigheden grote aandacht.

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Oordeel Verantwoordingsorgaan PNB 2016

Inleiding

Hierbij treft u het oordeel van het Verantwoordingsorgaan van PNB aan over 2016.

Taken en bevoegdheden

Het Bestuur legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Het Verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het Bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het Bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Verder stelt het Bestuur het Verantwoordingsorgaan in de gelegenheid advies uit te brengen over de in de statuten opgesomde terreinen.

Samenstelling en organisatie

Het Verantwoordingsorgaan is tripartiet van samenstelling: elk van de 7 bisdommen is vertegenwoordigd met één vertegenwoordiger namens de werkgevers, één namens de deelnemers en één namens de gepensioneerden. Met instemming van alle geledingen vertegenwoordigt Mgr. mr. drs. Th.C.M. Hoogenboom, hulpbisschop van het Aartsbisdom Utrecht, de Bisschoppenconferentie in het Verantwoordingsorgaan. Mevrouw I.V.M. Jansen-Werkhoven is adviseur van het Verantwoordingsorgaan, met het huishoudelijke personeel als bijzonder aandachtsgebied, en neemt aan alle vergaderingen deel.

De heer C.J.A.M. van Beek trad toe tot het Verantwoordingsorgaan in de vacature namens de pensioengerechtigden vanuit het bisdom Breda. Het bisdom Rotterdam heeft als vertegenwoordiger namens de werknemers de heer B.S. Bosma per 1 december 2016 benoemd. Daarnaast werden de volgende leden per 1 juli 2016 herbenoemd; de heer J.C.G.M. Bakker door het bisdom Rotterdam als vertegenwoordiger namens de werkgevers, de heren J.J.C.M. Van Os door het Aartsbisdom Utrecht, de heer E. Wever door het bisdom 's-Hertogenbosch en de heer H.J. Bouman door het bisdom Roermond, alle drie vertegenwoordiger namens de deelnemers. Er staat nog één vacature open; een vertegenwoordiger namens werkgevers, afgevaardigd door het bisdom Haarlem-Amsterdam.

De heer Stiekema is per acclamatie tot vicevoorzitter van het VO benoemd.

Werkwijze

Het Verantwoordingsorgaan is in het verslagjaar tweemaal afzonderlijk bijeen geweest en heeft daarnaast tweemaal gezamenlijk met het Bestuur vergaderd. Verder heeft het Verantwoordingsorgaan de studiedag van het Bestuur bijgewoond.

Bevindingen en aanbevelingen Verantwoordingsorgaan 2016

Het Verantwoordingsorgaan constateert dat het Bestuur compliant is met wet- en regelgeving. De fondsdocumenten zijn actueel en voldoen aan de geldende eisen. Vrijwel alle fondsdocumenten zijn in 2016 geactualiseerd.

Naar aanleiding van de studiedag in 2015 heeft het Verantwoordingsorgaan een interne commissie ingesteld, die de actiepunten heeft opgepakt. Hieruit is in het verslagjaar de ABC (Alert, Betrokken, Collegiaal)-notitie voortgekomen. De notitie is toegelicht aan het

Bestuur. Daarbij is het Bestuur om een reactie gevraagd, in het bijzonder voor enkele aanbevelingen waarvoor ondersteuning van het Bestuur wordt gevraagd.

Het Verantwoordingsorgaan bracht in het verslagjaar positief advies uit aan het Bestuur over de wijziging van de Vergoedingsregeling, de Uitvoeringsovereenkomst, de Regeling van werkzaamheden Verantwoordingsorgaan inclusief Verkiezingsreglement, het Communicatiebeleidsplan 2016-2018 (zie Communicatiebeleid) en de premie 2017.

Het Verantwoordingsorgaan heeft het Bestuur geadviseerd om het quorum in de Regeling van werkzaamheden Verantwoordingsorgaan te laten vervallen. De reden hiervoor is dat de maatregel om zich tot de Ondernemingskamer te wenden nooit gebruikt is en door de werkwijze, waarbij regelmatig overleg met het Bestuur plaatsvindt, en het Verantwoordingsorgaan wordt geraadpleegd over onderwerpen waar zij formeel geen adviesrecht over heeft, het Verantwoordingsorgaan goed geïnformeerd is en om advies wordt gevraagd. Het Bestuur heeft dit advies opgevolgd.

Daarnaast is het Verantwoordingsorgaan geraadpleegd over de wijziging van de Pensioenreglementen, de ABTN, de gedragscode en de Richtlijnen Vermogensbeheer 2017.

Communicatiebeleid

Twee leden van het Verantwoordingsorgaan hebben tevens zitting in de Commissie Voorlichting en Communicatie. Zodoende wordt het Verantwoordingsorgaan nauw betrokken bij het Communicatiebeleid.

Het Communicatiebeleidsplan 2016-2018 is licht aangepast; de Wet Pensioencommunicatie is hierin verwerkt. Het Verantwoordingsorgaan is om advies gevraagd. Het Verantwoordingsorgaan heeft positief advies uitgebracht, waarbij enkele (tekstuele) aanbevelingen zijn gedaan, die door het Bestuur zijn verwerkt.

Financiële positie

De financiële positie van het fonds is goed. De dekkingsgraad is in het afgelopen jaar gestegen van 126,5% naar 130,8%. Het Verantwoordingsorgaan vindt het een goede zaak dat het Bestuur de financiële positie stabiel en de dekkingsgraad boven de minimale vereisten weet te behouden.

Premiebeleid

Het Verantwoordingsorgaan heeft in het verslagjaar haar zorgen uitgesproken over de premie; de premie wordt steeds moeilijker om op te brengen voor de parochies en de pastoraal werkenden. Het Bestuur begrijpt de zorg van het Verantwoordingsorgaan en heeft dit onderwerp voor verder overleg neergelegd bij het Economencollege van de Rooms-Katholieke Kerk. Deze instantie moet zich uitspreken over welke mogelijkheden er zijn om de pensioenregeling aan te passen teneinde de premiedruk te kunnen verlagen. Het Verantwoordingsorgaan heeft het voornemen gehad ook zelf een brief opgesteld aan het Economencollege én de Bisschoppenconferentie om haar zorg te uiten.

Met de kanttekening van de zorg omtrent de betaalbaarheid van de premie, heeft het Verantwoordingsorgaan positief advies uitgebracht over de premie 2017.

Toeslagenbeleid

Het Bestuur heeft per 1 januari 2017 volledige toeslag verleend aan de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden van zowel Pensioenreglement I als Pensioenreglement II. Het Bestuur achtte dat er onvoldoende ruimte aanwezig was om een inhaalindexatie toe te kennen. Het Verantwoordingsorgaan is van oordeel dat het Bestuur haar eigen beleid heeft gevolgd en daarmee dit beleid consequent uitvoert, waarbij de belangen van alle betrokken voldoende zijn afgewogen.

Beleggingsbeleid

PNB heeft een beleggingscommissie waarin een vertegenwoordiging namens het Bestuur zitting heeft en enkele externe deskundigen, die worden bijgestaan door een adviseur. De commissie kan voldoende countervailing power uitoefenen richting de vermogensbeheerders.

Een doorlopend punt van aandacht, waar het Verantwoordingsorgaan, mede gelet op de kerkelijke grondslag van het fonds, waarde aan hecht, betreft de duurzaamheid van de beleggingen.

Jaarwerk 2016

Het Verantwoordingsorgaan stelt vast dat het Bestuur de aanbevelingen van de accountant en de certificerend actuaire naar aanleiding van het jaarwerk 2015 heeft opgepakt. Voor 2016 zijn enkele aanbevelingen gedaan door de certificerend actuaire en accountant. Het Verantwoordingsorgaan stelt vast dat dit aanscherpingen zijn van het bestaande beleid en de vastlegging daarvan.

Verslag niet-uitvoerend bestuurders

Het Verantwoordingsorgaan heeft kennis genomen van het verslag van de niet-uitvoerend bestuurders over het door hen uitgevoerde toezicht op het uitvoerend bestuur in 2016. Het Verantwoordingsorgaan is verheugd over het feit dat het verslag minder beschrijvend is en meer standpunten bevat. De Auditcommissie heeft de niet-uitvoerend bestuurders ondersteund in hun toezichhoudende rol. Het Verantwoordingsorgaan stelt vast dat de Auditcommissie enkele aanbevelingen doet aan de niet-uitvoerende bestuurders. Naar verwachting worden deze aanbevelingen in 2017 opgepakt.

Oordeel Verantwoordingsorgaan over 2016

Concluderend oordeelt het Verantwoordingsorgaan dat het Bestuur in 2016 een verantwoord beleid heeft gevoerd, waarin de belangen van alle betrokkenen evenwichtig zijn afgewogen.

Reactie van het Bestuur

Het Bestuur heeft kennis genomen van het oordeel van het Verantwoordingsorgaan. Het huidige beleid zal worden voortgezet, waarbij steeds nieuwe wetgeving en wettelijke verplichtingen die gevolgen hebben voor het bestuur en het fonds, zullen worden betrokken. Het Bestuur heeft de intentie over beleidswijzigingen overleg te voeren met het Verantwoordingsorgaan. Het Bestuur verheugt zich erop de samenwerking met het Verantwoordingsorgaan in de komende jaren voort te zetten.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(in duizenden euro; na resultaatdeling)

Activa	2016	2015
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Onroerende zaken	26.638	25.545
Aandelen	164.866	144.148
Vastrentende waarden	295.040	287.961
Derivaten	14.575	13.496
Overige beleggingen	250	280
	501.369	471.430
Vorderingen en overlopende activa [2]	6.995	4.947
Liquide middelen [3]	302	1.315
	508.666	477.692

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2016	2015
Reserves		
Algemene reserve [4]	118.768	98.834
	118.768	98.834
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [5]	385.147	372.588
	385.147	372.588
Kortlopende schulden en overlopende passiva [6]	4.751	6.270
	508.666	477.692

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2016	2015
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen		
Directe beleggingsopbrengsten [7]	9.719	8.275
Indirecte beleggingsopbrengsten [8]	33.552	-2.833
Kosten van vermogensbeheer [9]	-804	-854
	42.467	4.588
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [10]	7.040	6.117
Saldo van overdrachten van rechten [11]	93	611
Pensioenuitkeringen [12]	-16.155	-16.197
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [13]		
Inkoop nieuwe aanspraken	-7.589	-6.968
Benodigde intresttoevoeging technische voorzieningen	217	-645
Overgenomen pensioenverplichtingen	-123	-819
Uitkeringen	16.188	16.230
Vrijval excassokosten	729	726
Overgedragen pensioenverplichtingen	0	5
Toename voorziening toekomstige kosten	-288	-263
Overige mutaties technische voorzieningen	0	-49
Toeslagverlening	-784	-4.340
Wijziging rentecurve	-26.688	-14.138
Wijziging van actuariële grondslagen en/of methoden	2.381	0
Actuarieel resultaat op sterfte	2.072	-426
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	1.338	87
Actuarieel resultaat op mutaties	-12	-69
	-12.559	-10.669
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [14]	-952	-1.016

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2016	2015
Overige baten en lasten [15]	0	5
Saldo van baten en lasten	19.934	-16.561
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	19.934	-16.561
	19.934	-16.561

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2016	2015
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	6.971	6.131
Overgenomen pensioenverplichtingen	93	615
	7.063	6.746
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-16.145	-16.203
Overgedragen pensioenverplichtingen	0	-4
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-959	-1.003
	-17.104	-17.210
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	7.767	9.539
Verkopen en aflossingen beleggingen	194.382	96.187
	202.149	105.726
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-191.979	-93.733
Kosten van vermogensbeheer	-1.143	-522
	-193.121	-94.255
Mutatie liquide middelen	-1.013	1.007
Saldo liquide middelen 1 januari	1.315	308
Saldo liquide middelen 31 december	302	1.315

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Het PNB heeft bij de samenstelling van dit jaarverslag de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en BW2 Titel 9 toegepast. Beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "vorderingen of schulden uit hoofde van effectentransacties".

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar Euro tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode. Het kasstroomoverzicht is een weergave van de daadwerkelijke geldstroom van 1 januari t/m 31 december. Dus zonder rekening te houden met overloopposten.

Waardering

Beleggingen

Onroerende zaken

De beleggingen in direct vastgoed zijn gewaardeerd op actuele waarde, zijnde de taxatiewaarde. De ter beurse genoteerde aandelen in vastgoedbeleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurse genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen op kwartaalbasis zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Zakelijke waarden

De ter beurse genoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurse genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Vastrentende waarden

De ter beurse genoteerde obligaties worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurse genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor participaties in hypotheekfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Leningen op schuldbekentenis worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de contante waarde van de met vervroegde aflossing aangepaste kasstromen, verdisconteerd tegen de rente op staatsobligaties met vergelijkbare looptijden inclusief eventuele opslagen, behorende bij het risicoprofiel van de leningen.

Deposito's worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor deposito's is het verschil tussen marktwaarde en nominale waarde in het algemeen gering.

Derivaten

Beleggingen in beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd tegen de op 31 december bekende marktprijzen. Beleggingen welke onderhands zijn gekocht, waarvoor geen directe marktwaardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van actuele marktparameters, zijnde de risicovrije rente op basis van de EONIA-curve. In het verleden gold als disconteringsvoet de EURIBOR-curve. RJ610 schrijft voor dat derivaten met een negatieve waarde op de passiva zijde van de balans moeten worden weergegeven.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde.

Algemene reserve

Het jaarlijkse resultaat volgens de rekening van baten en lasten wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Per 1 januari 2007 is de Pensioenwet (PW) in werking getreden. Onderdeel van de PW is het FTK. In het FTK is de manier waarop DNB haar toezicht op pensioenfondsen uitoefent vastgelegd. Het FTK stelt daarbij de kaders waarbinnen een pensioenfonds moet opereren. Besloten is het FTK ook toe te passen voor de jaarverslaglegging daar dit aansluit bij het door het bestuur gehanteerde beleid. De voorziening pensioenverplichtingen is vastgesteld als de contante waarde van de tijdsevenredig opgebouwde pensioenaanspraken. De voorziening pensioenverplichtingen is gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). Voor de arbeidsongeschikte deelnemers is de voorziening pensioenverplichtingen gebaseerd op de te bereiken aanspraken.

Schattingswijzigingen voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Het Actuarieel Genootschap heeft in september 2016 de prognosetafel AG2016 gepubliceerd. Het fonds is per 31 december 2016 overgegaan op deze nieuwe prognosetafel. Dit is in 2016 verantwoord als een schattingswijziging. Ultimo 2016 is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds verlaagd met 0,00% als gevolg van deze schattingswijziging. Het verlagende effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening ad € 864,- in 2016 is als mutatie in het resultaat verwerkt.

Daarnaast heeft het pensioenfonds analoog gelijktijdig met de wijziging van de Prognosetafel de fondsspecifieke Ervaringssterfte aangepast. Dit is in 2016 eveneens verantwoord als een schattingswijziging. Ultimo 2016 is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds verlaagd met 0,62% als gevolg van deze schattingswijziging. Het verlagende effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening ad. € 2.379.890,- in 2016 is als mutatie in het resultaat verwerkt.

Per saldo is de voorziening in 2016 verlaagd met € 2.380.754,- als gevolg van bovengenoemde schattingswijzigingen.

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Intresttoevoeging

Is gebaseerd op de 1-jarige intrest uit de Rentetermijnstructuur Financieel Toetsingskader. Voor boekjaar 2016 bedraagt deze -0,06% (2015: 0,181%).

Rekenrente

De rentetermijnstructuur ultimo 2016 zoals gepubliceerd door DNB. Voor ultimo 2016 is dit gelijkwaardig aan een vaste rente van 1,19%.

Sterfte

Prognosetafel AG2016 (startjaar 2017), met een inkomensafhankelijke ervaringssterfte. Voor kinderen aan wie een wezenpensioen wordt uitgekeerd worden de sterftekansen op nihil gesteld.

Het fonds maakt bij de vaststelling van de voorziening gebruik van inkomensafhankelijke ervaringssterftepercentages. Voor de mannelijke hoofd- en medeverzekerde is daarbij gebruik gemaakt van ervaringssterftepercentages voor de inkomenscategorie "midden-hoog". Voor de vrouwelijke hoofd- en medeverzekerde wordt gebruik gemaakt van ervaringssterftepercentages voor de inkomenscategorie "midden".

Gehuwdheid

Bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen wordt bij de priesters geen rekening gehouden met partnerpensioen. Bij de vaststelling van de voorziening voor uitruilbaar partnerpensioen wordt uitgegaan van het onbepaalde partnersysteem met 100% gehuwdheid. Bij de vaststelling van de voorziening voor nietuitruilbaar partnerpensioen wordt uitgegaan van het bepaalde partnersysteem. Volgens dit systeem wordt alleen een partnerpensioen verzekerd indien er daadwerkelijk –dus niet bij wijze van fictie– van een partner sprake is. Vanaf leeftijd 67 jaar neemt de partnerfrequentie af met de sterftekans van de partner.

Uitkeringen

De uitkeringen worden continu betaalbaar verondersteld.

Leeftijden

De leeftijd van de (gewezen) deelnemer, de nabestaande of de wees wordt in jaren en maanden nauwkeurig vastgesteld.

Leeftijdsverschil

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op 3 jaar gesteld (man ouder dan vrouw).

Kosten

In de voorziening pensioenverplichtingen is een excassovoorziening begrepen van 4,5% van de netto voorziening.

Wijze van indexering

Het PNB hanteert een voorwaardelijk toeslagbeleid voor de actieve deelnemers aan Reglement I, waarbij de ambitie is om de pensioenaanspraken jaarlijks te verhogen met de gemengde index (50% loonindex en 50% consumentenprijsindex). Voor de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers van Reglement I en Reglement II geldt een voorwaardelijk toeslagbeleid, waarbij de ambitie is om jaarlijks de pensioenrechten te verhogen met de consumentenprijsindex. De toeslag op basis van de consumentenprijsindex wordt gefinancierd uit het vermogen. Er is voor de vorenbedoelde toeslagverlening geen bestemmingsreserve gevormd, noch vindt financiering plaats uit de premie. De toeslag op basis van gemengde index, voor zover dit boven de consumentenprijsindex uitgaat, wordt gefinancierd uit premie (welvaartsopslag).

Pensioenopbouw arbeidsongeschikte deelnemers

Voor arbeidsongeschikte deelnemers van het PNB geldt dat zij tijdens hun arbeidsongeschiktheid gewoon pensioen blijven opbouwen, maar dat zij wel vrijgesteld zijn van premiebetaling.

Voorziening voor langdurig zieken:

De voorziening is vastgesteld als de som van de jaarpremie ter dekking van het arbeidsongeschiktheidsrisico in de afgelopen twee boekjaren.

Resultaatbepaling

Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de rente-opbrengst verminderd met de kosten; bij de zakelijke waarden wordt hieronder verstaan het bruto-dividend, voor aftrek van dividendbelasting, verminderd met de kosten. De intresten van overige activa en passiva worden opgenomen op basis van nominale bedragen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder deze post worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde koersverschillen bij verkopen van vastrentende en zakelijke waarden;
- gerealiseerde koersverschillen bij (af)lossingen van leningen op schuldbekentenis, hypothecaire leningen en obligaties;
- boetes bij vervroegde aflossingen van leningen op schuldbekentenis en hypothecaire leningen;
- gerealiseerde koersverschillen bij optie- en futuretransacties;
- valutaverschillen met betrekking tot vastrentende en zakelijke waarden, deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties; niet-gerealiseerde koersverschillen inzake vastrentende en zakelijke waarden.

Kosten vermogensbeheer

Onder de kosten vermogensbeheer worden de administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfondsen

Categorie	Stand ultimo 2015	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen/ aflossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2016
Onroerende zaken						
Vastgoed beleggingsfondsen	25.545	0	-1.182	48	2.227	26.638
	25.545	0	-1.182	48	2.227	26.638
Aandelen						
Aandelen beleggingsfondsen	144.148	146.001	-141.424	-201	16.342	164.866
	144.148	146.001	-141.424	-201	16.342	164.866
Vastrentende waarden						
Obligaties	243.635	31.337	-50.629	1.588	11.808	237.739
Hypotheekfondsen	10.117	10.232	0	0	-62	20.287
Vastrentende beleggingsfondsen	34.209	1.000	-135	1	1.939	37.014
	287.961	42.569	-50.764	1.589	13.685	295.040
Derivaten						
Swaps	13.269	0	-587	0	1.584	14.266
Valutatermijntransacties ¹⁾	227	1.804	0	-2.182	460	309
	13.496	1.804	-587	-2.182	2.044	14.575
Overige beleggingen						
Geldmarktfondsen ²⁾	280	640	-670	0	0	250
Beleggingen activa zijde	471.430	191.014	-194.627	-746	34.298	501.369
Derivaten (passiva zijde)						
Valutatermijntransacties	878					500
Swaps ³⁾	4.473					3.886
	5.351					4.386
Totaal belegd vermogen voor risico pensioenfondsen⁴⁾	466.079					496.983

1) Aan- en verkopen zijn gesaldeerd.

2) Dit betreft het NN (L) LIQUID EUR B CAP fonds.

3) Voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

4) De beleggingen staan ter vrije beschikking van de rechtspersoon.

Methodiek bepaling marktwaarde (enkel het belegd vermogen zonder de posten die onder de vorderingen en liquide middelen terugkomen)

Beleggingen	Directe	Intrinsieke waarde beleggings- fondsen (andere methode)	Onaf- hankelijke NCW berekening	Totaal ultimo 2016	Totaal ultimo 2015
Bedrag (in € duizenden)	Markt- notering				
Onroerende zaken		26.638		26.638	25.545
Aandelen	10.738	154.128		164.866	144.148
Vastrentende waarden	237.739	57.301		295.040	287.961
Derivaten			10.189	10.189	8.145
Overige beleggingen	250			250	280
Totaal belegd vermogen	248.727	238.067	10.189	496.983	466.079

Aansluiting beleggingen vóór en na toepassing Look Through:

Belegde vermogen voor risico pensioenfondsen	496.983
Liquide middelen	165
Overlopende intrest	6.361
Te vorderen dividendbelasting	250
Overige vorderingen beleggingen	178
Totaal	503.937

Categorie	Stand ultimo 2016	Liquide middelen-	Over- lopende intrest	Te vorderen dividend- belasting	Toepassing Look Through	Stand risico Paragraaf
Vastgoed beleggingen	26.638					26.638
Aandelen	164.866		178		-178	164.866
Vastrentende waarden	295.040		4.389			299.429
Derivaten	10.189		1.972		195	12.356
Overige beleggingen	250	165		250	-17	648
Totaal	496.983	165	6.539	250	0	503.937

Het pensioenfonds heeft ISDA's afgesloten met een aantal tegenpartijen. Met deze tegenpartijen kan het fonds swaps afsluiten voor het afdekken van een deel van het renterisico en/of valuta termijncontracten ter beheersing van valutarisico's. Collateraluitwisseling met alle tegenpartijen vindt dagelijks plaats, voor zover het te storten of het te ontvangen collateral tenminste gelijk is aan minimale transferbedragen. Het uitstaande collateral per ultimo verslagkwartaal is samengesteld uit Nederlandse, Duitse en Franse staatsleningen. Hiervoor zijn contracten (ISDA's) afgesloten met een aantal tegenpartijen (Barclays, Citigroup GML, Credit Suisse, Deutsche Bank, ING Bank en Royal Bank of Scotland). Er is onderpand (collateral) uitgewisseld om het tegenpartijrisico te reduceren. Als onderpand zijn staatsobligaties ontvangen met een waarde van € 15,1 miljoen. Bovendien zijn staatsobligaties als onderpand gegeven met een waarde van € 3,2 miljoen.

Activa	2016	2015
Beleggingen voor risico pensioenfonds		
Vastgoed beleggingen	26.638	25.545
Aandelen	164.866	144.148
Vastrentende waarden	295.040	287.961
Derivaten	14.575	13.496
Overige beleggingen	250	280
	501.369	471.430
[2] Vorderingen en overlopende activa ¹⁾		
Coupon- en dividendbelasting	249	184
Instituten	207	138
	456	322
Lopende intrest en balansdividend		
Deze post omvat de onverschenen rente en dividend van de beleggingen per balansdatum.		
Dividend	178	0
Vastrentende waarden	4.389	4.625
Derivaten	1.972	0
	6.539	4.625
Totaal vorderingen en overlopende activa	6.995	4.947
[3] Liquide middelen ²⁾		
Depotbanken	165	11
ING Bank N.V.	137	1.304
	302	1.315

1) De overlopende activa zijn van kortlopende aard.

2) De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de rechtspersoon.

Passiva	2016		2015	
Reserves				
[4] Algemene reserve				
Stand per 1 januari	98.834		115.395	
Saldobestemming boekjaar	19.934		-16.561	
Stand per 31 december	118.768		98.834	
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	15.711	104,1%	15.204	104,1%
Het vereist eigen vermogen bedraagt (feitelijk)	54.046	114,0%	51.496	113,8%
Het vereist eigen vermogen bedraagt (strategisch)	51.175	113,3%	48.391	113,0%
De beleidsdekkingsgraad bedraagt		125,3%		129,4%
De dekkingsgraad bedraagt		130,8%		126,5%
De dekkingsgraad is vastgesteld als het totaal vermogen gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds				
De berekening is als volgt:				
$(\text{€ } 118.768 + \text{€ } 385.147) / \text{€ } 385.147 \times 100\% = 130,8\%$				
Technische voorzieningen				
[5] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds				
<i>reglement I</i>				
Beginstand 1 januari	357.257		346.186	
Het verloop van de voorziening is als volgt:				
Inkoop nieuwe aanspraken	7.727		7.069	
Benodigde intresttoevoeging technische voorzieningen	-209		618	
Overgenomen pensioenverplichtingen	104		792	
Uitkeringen	-15.077		-15.058	
Vrijval excassokosten	-678		-677	
Overgedragen pensioenverplichtingen	0		0	
Overige mutaties technische voorzieningen	0		48	
Toeslagverlening	758		4.113	
Wijziging rentecurve	25.861		13.715	
Wijziging van actuariële grondslagen en/of methoden	-2.314		0	
Actuarieel resultaat op sterfte	-1.955		492	
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	-1.331		-84	
Actuarieel resultaat op mutaties	-2		43	
	12.884		11.071	
Totaal reglement I	370.141		357.257	

	2016	2015
<i>reglement II</i>		
Beginstand 1 januari	15.331	15.733
Het verloop van de voorziening is als volgt:		
– Inkoop nieuwe aanspraken	150	162
– Benodigde interesttoevoeging technische voorzieningen	-8	27
– Overgenomen pensioenverplichtingen	19	27
– Uitkeringen	-1.111	-1.172
– Vrijval excassokosten	-51	-49
– Overgedragen pensioenverplichtingen	0	-5
– Overige mutaties technische voorzieningen	0	1
– Toeslagverlening	26	227
– Wijziging rentecurve	827	423
– Wijziging van actuariële grondslagen en/of methoden	-67	0
– Actuarieel resultaat op sterfte	-117	-66
– Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	-7	-3
– Actuarieel resultaat op mutaties	14	26
	-325	-402
Totaal reglement II	15.006	15.331
Totaal VPV	385.147	372.588
<i>reglement I</i>		
Contante waarde aanspraken:		
– actieve deelnemers	140.503	130.507
– gewezen deelnemers	33.446	31.303
– pensioengerechtigden	176.257	175.945
– overig	19.935	19.502
	370.141	357.257
<i>reglement II</i>		
– Contante waarde aanspraken:		
– actieve deelnemers	2.251	2.426
– gewezen deelnemers	2.109	2.005
– pensioengerechtigden	9.911	10.145
– overig	735	755
	15.006	15.331
Totaal	385.147	372.588

[6] Kortlopende schulden en overlopende passiva

Kortlopende schulden

	2016	2015
Derivaten overlopende interest	0	214
Derivaten en Swaps	4.386	5.351
Loonheffing	127	125
Sociale lasten	71	63
Accountant	39	41
Certificerend actuaire	16	16
N.N.I.P.	-11	327
AZL N.V.	100	121
Overige	23	12
Totaal	4.751	6.270¹⁾

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum voor gedaan.

1) I.v.m. vergelijkingsdoeleinden zijn deze cijfers aangepast.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Algemeen

Onkostenvergoeding bestuurs- en commissieleden

De vergoedingsregeling is per 1 januari 2016 ongewijzigd gebleven. De leden van het Bestuur, de Beleggingscommissie en de Auditcommissie ontvangen een vaste vergoeding op jaarbasis, die is gerelateerd aan de rol, de verantwoordelijkheid en het tijdsbeslag dat aan de functie is verbonden. De leden van het Verantwoordingsorgaan ontvangen een vacatievergoeding per vergadering. Per 1 januari 2017 is er een vergoeding voor aspirant bestuursleden ingevoerd, die gelijk is aan de vergoeding voor leden van het Verantwoordingsorgaan. De vergoedingen zijn per 1 januari 2017 niet verhoogd.

Personeel

Het PNB had in 2016 geen personeel in dienst.

Baten en lasten	2016	2015
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
[7] Directe beleggingsopbrengsten		
Vastgoed beleggingen	818	881
Aandelen	351	34
Vastrentende waarden	6.326	6.812
Derivaten (swaps) ¹⁾	2.138	460
Rebate vastrentende waarden	87	81
Banken	-4	-2
Waardeoverdrachten	3	9
	9.719	8.275

1) Saldering van de halfjaarlijks verschuldigde variabele rente en de jaarlijks ontvangen rente.

	2016	2015
[8] Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
Onroerende zaken	48	48
Aandelen	-201	2.858
Vastrentende waarden	1.589	-316
Derivaten	-2.182	1.631
	-746	4.221
<i>Niet-gerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoed beleggingen	2.227	1.157
Aandelen	16.342	11.321
Vastrentende waarden	13.685	-6.784
Derivaten	2.044	-12.748
	34.298	-7.054
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	33.552	-2.833
[9] Kosten vermogensbeheer ¹⁾²⁾		
Beheerloon	-724	-756
Bankkosten effecten	-47	-55
Advieskosten	-33	-43
	-804	-854
Totaal kosten vermogensbeheer	-804	-854
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen	42.467	4.588
[10] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Werkgevers	7.040	6.117
	7.040	6.117

1) De totale kosten vermogensbeheer voor het fonds bedragen € 1,329 miljoen (2015: € 1,391 miljoen). een deel van deze kosten wordt rechtstreeks via de beleggingen verdisconteerd. Voor het resterend deel worden onderliggende facturen verzonden en deze kosten komen hier in de jaarrekening terug. Deze bedragen € 804 (2015: € 854). Voor een uitsplitsing van de kosten vermogensbeheer naar de verschillende beleggingscategorieën, zie het bestuursverslag pag. 27.

2) Voor de aan- en verkoop van overige individuele beleggingstitels en derivaten zijn de transactiekosten op een interne schattingsmethodiek gebaseerd omdat deze transactiekosten zijn inbegrepen in de transactieprijs. De bepaling van transactiekosten verschilt per type instrument. De transactiekosten bedroegen 198,5 duizend euro.

	2016	2015
Kostendeekkende premie	9.121	8.374
Gedempte kostendeekkende premie	6.673	6.149
Feitelijke premie	7.040	6.117
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	7.877	6.968
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.024	853
– Opslag voor uitvoeringskosten	220	553
	9.121	8.374
De gedempte premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	5.711	5.051
– Opslag in stand houden vereist vermogen	742	618
– Opslag voor uitvoeringskosten	220	480
	6.673	6.149
De feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	5.711	5.051
– Opslag in stand houden vereist vermogen	742	618
– Opslag voor uitvoeringskosten	220	480
– Premiemarge	367	-32
	7.040	6.117
[11] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen		
reglement I	68	590
reglement II	25	25
Overgedragen pensioenverplichtingen		
reglement II	0	-4
	93	611

	2016	2015
[12] Pensioenuitkeringen		
reglement I		
Ouderdomspensioen	-13.903	-13.839
Invaliditeitspensioen	-612	-683
Nabestaandenpensioen	-498	-461
Wezenpensioen	-13	-10
Andere uitkeringen		
Anw-hiaten	-15	-26
Afkoopsommen	-3	-5
	-15.044	-15.024
reglement II		
Ouderdomspensioen	-1.030	-1.070
Nabestaandenpensioen	-12	-11
Andere uitkeringen		
Anw-hiaten	-15	-15
Afkoopsommen	-54	-77
	-1.111	-1.173
Totaal pensioenuitkeringen	-16.155	-16.197
[13] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Inkoop nieuwe aanspraken	-7.589	-6.968
Benodigde intresttoevoeging	217	-645
Overgenomen pensioenverplichtingen	-123	-819
Uitkeringen	16.188	16.230
Vrijval excassokosten	729	726
Overgedragen pensioenverplichtingen	0	5
Toename voorziening toekomstige kosten	-288	-263
Overige mutaties technische voorzieningen	0	-49
Toeslagverlening	-784	-4.340
Wijziging rentecurve	-26.688	-14.138
Wijziging van actuariële grondslagen en/of methoden	2.381	0
Actuarieel resultaat op sterfte	2.072	-426
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	1.338	87
Actuarieel resultaat op mutaties	-12	-69
	-12.559	-10.669

	2016	2015
[14] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-372	-377
Incidenteel/ALM studie, geschiktheidsplan en haalbaarheidstoets	-25	-45
Communicatie (website)	-52	-73
Bestuursondersteuning	-178	-242
Accountant (controle jaarrekening)	-50	-41
Actuaris	-122	-103
Bestuur	-106	-97
DNB	-22	-19
Overig	-25	-19
	-952	-1.016
De kosten voor bestuursondersteuning en adviezen van de interne actuaris blijven van jaar tot jaar fluctueren, afhankelijk van externe factoren, zoals wetgevende ontwikkelingen op het aanvullende pensioenterrein en beleidsregels van de toezichthouders.		
[15] Overige baten en lasten		
NNIP	0	5
	0	5

	2016	2015
Actuariële analyse van het resultaat		
De ontwikkeling van het fonds in het boekjaar volgt uit de hierna gegeven analytische verlies- en winstrekening.		
Premies	-1.057	-1.404
Beleggingsopbrengsten	15.994	-10.195
Waardeoverdrachten	-30	-203
Toeslagverlening	-784	-4.340
Sterfte	2.072	-426
Arbeidsongeschiktheid	1.338	87
Uitkeringen	32	33
Kosten	0	0
Mutaties	-12	-69
Andere oorzaken	0	5
Overige mutaties technische voorzieningen	2.381	-49
Totaal jaarresultaat	19.934	-16.561

Resultaatbestemming

Het bestuur heeft besloten het resultaat over boekjaar 2016 toe te voegen aan de algemene reserve.

Risicoparagraaf

(in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoets aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Eind 2016 wordt geen rekening meer gehouden met eventuele additionele risico's. Hieromtrent heeft afstemming plaats gevonden met, bestuur, waarmerkend actuaire en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2016 van 113,3% en 2015 van 113,0%.

	2016		2015	
	€	% VPV	€	% VPV
Renterisico (S1)	1.336	0,3	904	0,3
Zakelijke waarden risico (S2)	43.998	11,4	41.283	11,1
Valutarisico (S3)	8.001	2,1	5.995	1,6
Grondstoffenrisico (S4)	-	0,0	-	0,0
Kredietrisico (S5)	8.586	2,2	8.243	2,2
Verzekeringstechnisch risico (S6)	10.415	2,7	10.194	2,7
Concentratierisico (S8)			7.179	1,9
Actief beheer risico (S10)	1.086	0,3	1.037	0,3
Diversificatie-effect	-22.247	-5,7	-26.444	-7,1
Vereist eigen vermogen (strategisch)	51.175	13,3	48.391	13,0
Renterisico (S1)	4.064	1,1	5.719	1,5
Zakelijke waarden risico (S2)	45.767	11,9	42.282	11,4
Valutarisico (S3)	8.335	2,2	6.409	1,7
Grondstoffenrisico (S4)	-	0,0	-	0,0
Kredietrisico (S5)	8.392	2,2	8.022	2,2
Verzekeringstechnisch risico (S6)	10.415	2,7	10.194	2,7
Concentratierisico (S8)			7.197	1,9
Actief beheer risico (S10)	1.147	0,3	1.127	0,3
Diversificatie-effect	-24.074	-6,4	-29.454	-7,9
Vereist eigen vermogen (feitelijk)	54.046	14,0	51.496	13,8
Aanwezige dekkingsgraad		130,8		126,5
Beleidsdekkingsgraad		125,3		129,4
Minimaal vereiste dekkingsgraad	15.711	104,1	15.204	104,1
Feitelijk vereiste dekkingsgraad	54.046	114,0	51.496	113,8
Strategisch vereiste dekkingsgraad	51.175	113,3	48.391	113,0

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2016 hoger dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds niet in een tekort verkeert. Ultimo boekjaar 2016 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 125,3%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van ultimo 2015 van 129,4%, is de beleidsdekkingsgraad afgenomen met 4,1%-punt.

Renterisico (S1)

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratie cijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (exclusief rentederivaten)

12,0

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten)	14,3
Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) (gewogen naar totale portefeuille)	8,8
Duratie van de pensioenverplichtingen	14,8

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	16.879		16.879	
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	12.815		15.543	
Renterisico	4.064	1,1	1.336	0,3
Afdekkingspercentage (B/A)		75,9		92,1

In de Richtlijnen Vermogensbeheer staat een strategische afdekking van 90%, maar ook de opmerking dat de opdrachtgever tot nadere order een rentehedge coëfficiënt van 70% wenst (dit is een tactische keuze).

Derivaten

Het renterisico wordt, naast de impliciete afdekking door de portefeuille staatsleningen, voorts afgedekt door middel van aanvullende renteswaps, samen met de staatsleningen vormend de matching portefeuille. De afloopdata van de swaps variëren van 28 januari 2016 tot en met 4 juni 2064. Het ongerealiseerde resultaat bedraagt, inclusief opgelopen rente, € 8.560.

Met behulp van deze derivaten wordt het strategisch afdekkingspercentage vorm gegeven. Strategisch dekt het fonds volgens het beleggingsmandaat 90% van het renterisico van haar verplichtingen af.

Hoogte buffer

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 4.064 (1,1%) en voor het strategisch renterisico 1.3364 (0,3%) ultimo 2016.

Aandelen- en vastgoedrisico (S2)

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen en vastgoed in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2016		2015	
	€	%	€	%
<i>Verdeling zakelijke waarden per categorie: ¹⁾</i>				
Beursgenoteerd vastgoed			37	0,0
Niet-beursgenoteerd vastgoed	26.472	13,8	24.986	14,7
Ontwikkelde markten (Mature markets)	153.121	80,0	133.307	78,6
Opkomende markten (Emerging markets)	11.376	5,9	10.514	6,2
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	535	0,3	849	0,5
	191.504	100,0	169.693	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch zakelijke waarden risico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. Deze standaardschokken zijn verder opgehoogd om zodoende rekening te houden met de volgende additionele risicocomponenten: actief risico en leverage-risico. De buffer voor het feitelijk zakelijke waarden risico bedraagt 42.282 (10,7%) en voor het strategisch zakelijke waarden risico 41.283 (10,5%).

Valutarisico (S3)

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

1) Hierin is opgenomen: vastgoed beleggingen en aandelen.

	2016		2015	
	€	%	€	%
<i>Valutaverdeling van het belegd vermogen vóór afdekking met derivaten</i>				
Euro	348.849	69,2	70.424	15,0
Amerikaanse dollar	82.100	16,3	336.296	71,4
Australische dollar	3.972	0,8	3.575	0,8
Canadese dollar	4.815	1,0	3.667	0,8
Britse pound sterling	14.867	3,0	14.320	3,0
Hongkong dollar	1.635	0,3	3.807	0,8
Japanse yen	13.650	2,7	12.877	2,7
Zwitserse franc	6.226	1,2	5.634	1,2
Overige valuta	27.823	5,5	20.085	4,3
	503.937	100,0	470.685	100,0
<i>Valutaverdeling van het belegd vermogen na afdekking met derivaten</i>				
Euro	434.398	86,2	420.400	89,3
Amerikaanse dollar	20.994	4,2	15.386	3,3
Australische dollar	3.972	0,8	-190	0,0
Canadese dollar	4.815	1,0	3.667	0,8
Britse pound sterling	4.146	0,8	1.853	0,4
Hongkong dollar	1.635	0,3	3.807	0,8
Japanse yen	-72	0,0	43	0,0
Zwitserse franc	6.226	1,2	5.634	1,2
Overige valuta	27.823	5,5	20.085	4,3
	503.937	100,0	470.685	100,0

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerder valutatermijntransacties afgesloten. De post valutatermijntransacties bestaat uit de volgende transacties, omgerekend in euro per 31 december 2016:

	aankoop transacties	verkoop transacties
Euro	85.548	
US dollar	0	-61.106
Pound Sterling	0	-10.721
Japanse yen	0	-13.721
	85.548	-85.548

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valuta risico bedraagt 8.335 (2,2%) en voor het strategisch valuta risico 8.001 (2,1%).

Grondstoffenrisico (S4)

Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen. Derhalve hoeft voor dit risico geen buffer aangehouden te worden..

Hoogte buffer

Er is geen buffer nodig.

Kredietrisico (S5)

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

	2016		2015	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	180.862	60,4	181.955	62,2
AA	82.120	27,4	77.990	26,7
A	8.370	2,8	7.833	2,7
BBB	21.420	7,2	19.434	6,6
Lager dan BBB	1.664	0,6	1.247	0,4
Geen rating	5.158	1,7	3.825	1,3
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	-165	-0,1	302	0,1
	299.429	100,0	292.586	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd korter dan 1 jaar	761	0,2	0	0,0
Resterende looptijd tussen 1 en 5 jaar	22.377	7,5	60.363	20,6
Resterende looptijd tussen 5 en 10 jaar	135.952	45,4	107.637	36,8
Resterende looptijd langer dan 10 jaar	140.339	46,9	124.586	42,6
	299.429	100,0	292.586	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 8.392 (2,2%) en voor het strategisch kredietrisico van 8.586 (2,2%).

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

In verband met het langlevensrisico wordt aanvullend boven het hanteren van de prudente grondslagen, de Voorziening toekomstige sterfteontwikkeling gevormd.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico bedraagt 10.415 (2,7%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico 10.415 (2,7%).

Concentratierisico (S8)

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd

	2016		2015	
	€	%	€	%
Onroerende zaken				
Participaties in vastgoed beleggingsfondsen	26.638	100,0	25.545	100,0
	26.638	100,0	25.545	100,0
<i>Verdeling onroerende zaken per regio:</i>				
Europa excl. Groot Brittannië	26.638	100,0	25.545	100,0
	26.638	100,0	25.545	100,0

Grote posten: onroerende zaken van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in onroerende zaken

CBRE EUROSIRIS FUND	2.313	8,7	3.283	12,9
CBRE DUTCH RESID.FUND IV	24.306	91,2	22.243	87,1

	2016		2015	
	€	%	€	%
Zakelijke waarden				
<i>Verdeling zakelijke waarden per regio:</i>				
Europa excl Verenigd Koninkrijk	37.176	22,5	31.209	21,7
Verenigd Koninkrijk	12.173	7,4	12.800	8,9
Noord-Amerika	83.236	50,5	70.760	49,1
Japan	13.653	8,3	12.800	8,9
Azië exclusief Japan	8.718	5,3	6.472	4,5
Opkomende markten	9.047	5,5	9.780	6,8
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	863	0,5	327	0,2
	164.866	100,0	144.148	100,0
<i>Verdeling zakelijke waarden per sector:</i>				
Financiële instellingen	31.090	18,9	31.209	21,7
Informatietechnologie	23.030	14,0	20.135	14,0
Industriële ondernemingen	18.259	11,1	15.533	10,8
Niet-duurzame consumentengoederen	16.450	10,0	15.389	10,7
Duurzame constumentengoederen	19.904	12,1	18.409	12,8
Gezondheidszorg	18.588	11,3	17.546	12,2
Energie	11.679	7,1	8.629	6,0
Nutsbedrijven	5.264	3,2	4.315	3,0
Telecommunicatie	5.922	3,6	5.465	3,8
Basisindustrieën	8.883	5,4	7.047	4,9
Vastgoed	4.935	3,0	0	0,0
Andere sectoren	493	0,3	144	0,1
Andere sectoren (derivaten enliquiditeiten)	369	0,2	327	0,2
	164.866	100,0	144.148	100,0

Op basis van de Look Through methode zijn geen onderliggende posten zakelijke waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5%.

Vastrentende waarden

Verdeling vastrentende waarden per regio:

	2016		2015	
	€	%	€	%
Europa excl Verenigd Koninkrijk	289.762	96,8	280.592	95,9
Verenigd Koninkrijk	3.759	1,3	4.092	1,4
Azië excl Japan	974	0,3	1.754	0,6
Noord-Amerika	3.795	1,3	4.384	1,5
Japan	8	0,0	0	0,0
Opkomende markten	957	0,3	1.461	0,5
Overig	339	0,1	0	0,0
Anders	-165	-0,1	303	0,1
	299.429	100,0	292.586	100,0

Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in vastrentende waarden

Nederlandse staatsobligaties	91.276	31,2	105.626	37,3
Duitse staatsobligaties	68.077	23,3	68.640	24,3
Oostenrijkse staatsobligaties	24.048	8,2	22.200	7,8
Franse staatsobligaties	30.387	10,4	21.735	7,7
Belgische staatsobligaties	21.810	7,5	17.496	6,2
NN Credit fonds	34.209	11,7	0	0,0
Finse staatsobligaties	0	0,0	15.814	5,6

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden. In boekjaar 2015 werd wel een additionele buffer voor concentratierisico becijferd. Het betroffen landenconcentraties binnen de vastrentende waarden portefeuille die meer dan 2% van de totale marktwaarde van de beleggingsportefeuille in beslag namen en een slechtere rating dan AAA hadden. Conform afstemming wordt hiervoor in boekjaar 2016 geen additionele buffer meer becijferd.

Actief beheer risico (S10)

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 1.147 (0,3%) en voor het strategisch actief beheer risico van 1.086 (0,3%), omdat de tracking error van de totale aandelenportefeuille bedraagt 0,7%.

Uitbestedingsrisico's

Er zijn geen beleggingen uitgeleend.

Vaststelling van de jaarrekening:

Utrecht, 7 juni 2017

M.M.W. Frankort
(voorzitter)

Drs. L.J.W. Verhoeven pr.
(vicevoorzitter)

Mr. Th.R. Kalb
(secretaris)

Drs. A. Bultsma pr.

C.J. Bijloos

Drs. V.G.P.J.M. Schoenmakers pr.

Mr. M.J.M.W. Vuylsteke

Drs. P.J. Vergroesen RA

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Instelling Pensioenfonds van de Nederlandse Bisdommen te Utrecht is aan Sprenkels & Verschuren B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2016.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Instelling Pensioenfonds van de Nederlandse Bisdommen, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Sprenkels & Verschuren B.V.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 2.375.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 118.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendeekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum ten minste gelijk aan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Instelling Pensioenfonds van de Nederlandse Bisdommen is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen toereikend zijn.

Amsterdam, 7 juni 2017

Drs. F. Verschuren AAG
verbonden aan Sprenkels & Verschuren B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de auditcommissie van Instelling Pensioenfonds van de Nederlandse Bisdommen

Verklaring over de in het verslag over het boekjaar opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Instelling Pensioenfonds van de Nederlandse Bisdommen te Utrecht gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit verslag over het boekjaar opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Instelling Pensioenfonds van de Nederlandse Bisdommen op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;
- de staat van baten en lasten over 2016;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Instelling Pensioenfonds van de Nederlandse Bisdommen (hierna: de instelling) zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 5.000.000
Toegepaste benchmark	1% van het pensioenvermogen, zijnde het totaal van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds en de reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de instelling en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritische grens bevindt. Gelet op het reserveoverschot hebben wij de materialiteit gesteld op 1% van het pensioenvermogen.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur en de auditcommissie tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 250.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de auditcommissie en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Risico	Onze controleaanpak
Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. De instelling is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de instelling voldoende buffers heeft. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2016 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de instelling beoordeeld op basis van het actuariële rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maand-dekkingsgraden. – Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht. Voor boekjaar 2016 hebben wij de wijziging van de ervaringssterfte en de toeslagverlening als key items geïdentificeerd.

Risiko	Onze controleaanpak
	– Daarnaast heeft de certificerend actuaire een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de voorziening zoals gehanteerd in de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaire.
Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen	
De beleggingen zijn een significante post op de balans van de instelling. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen), maar er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto-contante-waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen. De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij (onafhankelijke) taxaties en netto-contante-waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de instelling betreft dit de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, met name vastgoedfondsen en een hypotheekfonds. Deze kennen waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers. De instelling heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in de paragraaf 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' en een nadere toelichting opgenomen in toelichting '[1] Beleggingen voor risico pensioenfondsen'. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2016 € 238,1 miljoen is belegd in niet-(beurs)genoteerde fondsen (47,9% van de totale beleggingen). Hiervan heeft € 46,9 miljoen (9,4% van de totale beleggingen) betrekking op vastgoed- en hypotheekfondsen.	Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2016. – De waardering van de belangen in open-end beleggingsfondsen hebben wij zelfstandig afgestemd met de prijsbron. Wij hebben vastgesteld voor deze beleggingen dat er sprake is van een actieve markt doordat de intrinsieke waarde dagelijks wordt gepubliceerd en deze intrinsieke waarde de basis is voor dagelijkse toe- en uittreding tot het fonds door (institutionele) beleggers. – Voor niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen en voor open-end beleggingsfondsen waarvoor wij niet zelfstandig kunnen vaststellen dat sprake is van een actieve markt, hebben wij de waarderingsgegevens van de betreffende beleggingsfondsen geverifieerd met gecontroleerde jaarrekeningen 2016 van deze fondsen. Waar deze (nog) niet beschikbaar zijn omvat onze controle aansluiting met de meest recente (niet-gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, alsmede onderzoek van de uitkomsten van back-testing procedures (met gecontroleerde jaarrekeningen) in combinatie met benchmark-testing werkzaamheden Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen onderzocht.

Risiko	Onze controleaanpak
Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de niet-(beurs)genoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd zijn. In onze risico-inschatting houden wij rekening met het feit dat de onderliggende beleggingen in de niet-(beurs)genoteerde aandelen- en obligatiefondsen veelal genoteerde marktprijzen als basis van de waardering kennen hetgeen de schattingsonzekerheid verlaagt.	
Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van de instelling. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de instelling, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. De instelling heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in de paragraaf 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' en een nadere toelichting opgenomen in toelichting '[5] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds'. Hieruit blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden door toepassing van de meest recente prognosetafels (impact op voorziening vrijwel nihil) en aanpassing van de ervaringssterfte op basis van nader onderzoek (verlaging voorziening € 2,3 miljoen). Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd zijn.	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van de instelling. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2016. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels en de effecten van de wijzigingen hierin, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2016. – Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire.

Risiko	Onze controleaanpak
	– Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaris, gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn.

Verklaring over de in het verslag over het boekjaar opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het verslag over het boekjaar andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag, inclusief het voorwoord;
- de overige gegevens;
- andere informatie, bestaande uit organisatie, meerjarenoverzicht, verslag van het verantwoordingsorgaan en de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de instelling in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de instelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De niet-uitvoerende bestuursleden zijn belast met het intern toezicht. De auditcommissie is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op de financiële informatieverstrekking door de instelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de instelling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de auditcommissie en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de auditcommissie en het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de auditcommissie en het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de auditcommissie en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Maastricht, 7 juni 2017

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. R.E.J. Pluymakers RA

Bijlagen

Begrippenlijst

Actuariële grondslagen

Wanneer een contante waarde van een reeks toekomstige uitkeringen moet worden bepaald, maakt de actuaris gebruik van actuariële grondslagen, zoals de rekenrente, de sterftekansen, arbeidsongeschiktheids- en revalideringskansen, frequenties van gehuwd zijn, soms ook toekomstige salarisontwikkeling of indexatiebeleid, kostenopslagen (bijvoorbeeld voor administratiekosten en uitbetalingskosten).

Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN)

Vroeger een door de actuaris opgesteld document. Tegenwoordig is deze nota het bedrijfsplan van het pensioenfonds. Dit plan bevat een beschrijving van:

- a. de hoofdlijnen van het interne beheersingssysteem en van de opzet van de administratieve organisatie en interne controle;
- b. procedures voor de aansluiting van werkgevers en voor het verkrijgen van het deelnemerschap van hun werknemers;
- c. de uit de aangegane verplichtingen voortvloeiende risico's die in eigen beheer zijn gehouden dan wel zijn herverzekerd of overgedragen;
- d. de financiële opzet: de reservering, het premie- en beleggingsbeleid, de wijze waarop met voorwaardelijke indexering wordt rekening gehouden;
- e. de financiële sturingsmiddelen.

Actuele waarde

De actuele waarde of marktwaarde is voor beleggingen waarvoor dagelijks openbare prijzen worden vastgesteld, zoals aandelen en obligaties, de beurswaarde. Voor andere vastrentende waarden, zoals onderhandse leningen en hypotheekleningen, wordt de actuele waarde benaderd als de contante waarde van de toekomstige netto kasstromen. Als actuele waarde van de beleggingen in vastgoedfondsen wordt de intrinsieke waarde gehanteerd.

AFM

Autoriteit Financiële Markten. Deze instelling houdt, net als De Nederlandsche Bank (DNB), toezicht op pensioenfondsen, maar beperkt zich tot het zogenaamde effectentypisch gedragstoezicht. Het toezicht door DNB wordt aangeduid met prudentieel of bedrijfseconomisch toezicht. AFM houdt toezicht op het menselijke handelen, waaronder bijvoorbeeld de voorlichting en communicatie door het bestuur van het pensioenfonds. Zie ook Prudentieel toezicht.

ALM

Afkorting voor Asset Liability Management. Een ALM-studie betreft de analyse van het risicobeheer van de balans tussen activa en passiva van een pensioenfonds. Deze studie dient te resulteren in de formulering van het strategisch beleggingsbeleid, alsmede het pensioen-, premie- en toeslagenbeleid.

Beheerloon

Periodieke vergoeding voor het gevoerde beheer, meestal uitgedrukt in een promillage van het fondsvermogen.

Beleggingsopbrengsten

Deze worden onderscheiden in directe en indirecte opbrengsten. Directe beleggingsopbrengsten zijn dividend- en rente opbrengsten van de beleggingen. Onder de indirecte beleggingsopbrengsten vallen de gerealiseerde verkoopresultaten inclusief valutaresultaten en de niet-gerealiseerde herwaarderingsresultaten.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestaties van (de beheerder van) een beleggingsfondsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld. Het PNB heeft bij aandelen gekozen de indices van MSCI (Morgan Stanley Capital International). Bij bedrijfsobligaties is de benchmark, de Barclays Capital Euro Aggregate Corporate Bond Index. Voor niet beursgenoteerde onroerend goed werd gekozen voor indices van INREV en ROZ/IPD. Voor de matching portefeuille (staatsobligaties en rentederivaten) werd als benchmark gekozen, de waardeontwikkeling van 90% van de nominale verplichtingen van het pensioenfonds als gevolg van veranderingen in de markt-swap rentecurve. De voor het pensioenfonds te hanteren benchmarks zijn vastgelegd in de Richtlijnen Vermogensbeheer.

In het strategisch beleggingsbeleid wordt door het pensioenfonds zelf vooraf een normportefeuille, al dan niet bestaande uit indices, bepaald. Aan de hand van de benchmark kunnen normwegingen voor de verdeling van de beleggingen over (sub)categorieën, en normrendementen bij een gegeven risicoprofiel van het fonds worden benoemd.

Bewaarloon effecten

De kosten die de bank berekent voor het in bewaring nemen van effecten.

Certificerend actuaris

De certificerend actuaris is belast met de beoordeling van de financiële positie van het fonds. Een en ander op basis van het actuariële rapport van de interne (adviserend) actuaris (van AZL) en eigen waarnemingen. Hij geeft jaarlijks een actuariële verklaring af, waarmerkt de actuariële verslagstaten en stelt een rapport op ter onderbouwing van zijn oordeel.

Code Tabaksblad

Zie onder Governance.

Communicatiebeleidsplan

Een plan waarin het bestuur van het pensioenfonds zijn organisatie en voornemens heeft vastgelegd met betrekking tot de communicatie met en voorlichting aan alle bij de instelling betrokken belanghebbende partijen, zoals de deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en werkgevers.

Contante waarde

De contante waarde op een bepaald moment van (een serie) betalingen in de toekomst, is het bedrag dat bijvoorbeeld heden aanwezig moet zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, deze toekomstige betalingen te kunnen verrichten.

Countervailing power

Het bieden van tegenwicht door het bestuur van het pensioenfonds aan de verrichtingen van de vermogensbeheerder. Dit tegenwicht dwingt de vermogensbeheerder zijn prestaties steeds helder en goed onderbouwd te verantwoorden.

Coupon

Genummerd deel van de obligatie waarop de jaarlijkse rente wordt uitbetaald.

Couponrendement

Verhoudingsgetal tussen het bedrag aan ontvangen couponrente en de beurswaarde van de obligatie in kwestie op een bepaald moment, of van de beurswaarde bij aankoop van de obligatie.

Credits

Obligaties uitgegeven door bedrijven; deze kennen normaliter een hoger risicoprofiel dan vergelijkbare staatsleningen.

Dekkingsgraad

Een maat voor de solvabiliteit c.q. de financiële positie van het pensioenfonds. De dekkingsgraad wordt bepaald door de mate waarin het beschikbaar vermogen zich verhoudt tot de voorziening pensioenverplichting (VPV), uitgedrukt in een percentage.

Een dekkingsgraad van 100% geeft aan dat het beschikbaar vermogen juist toereikend is om aan de aangegane pensioenverplichtingen te voldoen, terwijl een percentage lager dan 100 aangeeft dat er sprake is van onderdekking. In de financiële opzet van het fonds wordt ervan uitgegaan dat de dekkingsgraad ruim boven de 100% ligt.

Dekkingsgraadrapportage

Zie RiskMap en QuickScan.

Derivaten

Financiële contracten waarvan de waarde afhankelijk is van een of meer onderliggende activa, referentieprijzen of indices. Voorbeelden van derivaten zijn opties, termijncontracten en rente- en valutaswaps.

DNB

De Nederlandsche Bank is de toezichhouder op pensioenfondsen.

Duration

De gewogen gemiddelde looptijd van de kasstromen van een obligatie, waarbij weging geschiedt op basis van de contante waarde van iedere kasstroom. Duration is een graadmeter voor de rentegevoeligheid van een obligatie. In de regel: hoe langer de looptijd van een obligatie, hoe gevoeliger de koers van die obligatie voor renteveranderingen. Indien men een daling van de rente verwacht is het profijtelijk een obligatie met een zo lang mogelijke duration te kopen, aangezien de koers daarvan het meest zal oplopen.

Effectentypisch gedragstoezicht

Zie Prudentieel toezicht.

Excassokosten

De kosten die samenhangen met het uitvoeren van de pensioenbetalingen.

Fiduciair vermogensbeheer

Een integrale benadering van het vermogensbeheer waarbij alle vermogensbeheeractiviteiten optimaal op elkaar worden afgestemd. Voor deze afstemming is de fiduciair vermogensbeheerder verantwoordelijk, die zelf meestal niet (meer) het feitelijk vermogen beheert, maar een en ander verder heeft uitbesteed aan specialisten.

Financieel toetsingskader (FTK)

De regeling van het financiële toezicht op pensioenfondsen. De hoofdlijnen van deze regeling zijn neergelegd in de Pensioenwet en uitvoeringsbesluiten. Het FTK bevat onder meer voorschriften met betrekking tot de reservering, waarbij een bepaalde mate van zekerheid is gedefinieerd dat de toegezegde pensioenen tot:

- uitbetaling zullen komen;
- solvabiliteit;
- de berekening van de technische voorzieningen en het eigen vermogen;
- het treffen van adequate maatregelen in geval van onderdekking en reservetekorten;
- de vaststelling van de (hoogte van de) premie;
- de wijze waarop met voorwaardelijke indexaties moet worden omgegaan en de communicatie daarover met de verschillende doelgroepen.

FVP

Het FVP is een fonds van waaruit bijdragen worden gegeven in de premiebetaling van deelnemers die werkloos zijn geworden. De geldmiddelen zijn in het verleden gevormd door bevrozing van kinderbijslag en waren ooit bestemd voor het invoeren van een wettelijke aanvullende pensioenplicht. Deze plicht is er echter nooit gekomen, zodat het FVP een ander doel binnen het aanvullende pensioenterrein heeft gekregen.

Geldmarktrente

De korte rente of geldmarktrente is de rente voor kortlopend krediet (minder dan één jaar).

Governance

In tweeërlei zin wordt over governance gesproken: goed ondernemingsbestuur (corporate governance) en goed pensioenfondsbestuur (pension fund governance). Voor het goed ondernemingsbestuur bestaat de zogenaamde Code Tabaksblat. In deze code staan ook enige aanbevelingen die zich richten tot de institutionele beleggers, waaronder pensioenfondsen, in hun rol van aandeelhouder. Bij goed pensioenfondsbestuur gaat het om de formulering van een aantal aanbevelingen of gedragsregels die betrekking hebben op de onafhankelijkheid van het bestuur, transparante besluitvorming, goede communicatie, intern toezicht en controle, periodieke toetsing van deskundigheid, garanties voor een goede uitvoering van de pensioenregeling, kwaliteitsbewaking, (zelf)evaluatie van activiteiten en verantwoording naar doelgroepen.

Handleiding Vermogensbeheer

Een alomvattende handleiding waarin het beleggingsproces en risicomanagement worden beschreven. Door de beschrijving worden deze soms moeilijk te doorgronden aspecten van het pensioenfondsbedrijf duidelijker en transparanter gemaakt.

Hedge fund

Een hedge fund is een fonds met een grote verscheidenheid aan strategieën. Een hedge fund opereert onder andere met geleend geld en maakt gebruik van afgeleide producten.

Huwelijksfrequentie

De gehuwdheidsfrequentie wordt gebruikt voor het bepalen van de benodigde middelen voor het weduwen-, weduwnaars- of nabestaandenpensioen. Hierbij wordt het bestaan van een gehuwd echtpaar over een aantal jaren niet bepaald door de afzonderlijke levenskansen van de man en de vrouw, maar door de kans op het bestaan van een huwelijk. Vaak wordt het prudentiële overwegingen de gehuwdheidsfrequentie vastgesteld op 1, waarmee wordt aangegeven dat wordt verondersteld dat elke deelnemer of gepensioneerde gehuwd is. Het duurdere verzekeringspakket van gehuwde deelnemers wordt dan deels betaald door de ongehuwd, alleenstaande deelnemers (solidariteit).

Index

Cijfer dat een gewogen gemiddelde uitdrukt en waaraan men kan zien hoe een grootheid (bijvoorbeeld de beurskoersen in Amsterdam) zich ontwikkeld heeft.

Indexatie

Hieronder wordt verstaan de aanpassing van de ingegane pensioenen van de gepensioneerden en de premievrije aanspraken van 'slapers' (gewezen deelnemers die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt) op basis van de stijging of daling van een indexcijfer dan wel een vast percentage. Veelal worden daarvoor de prijsindexcijfers van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) gehanteerd. Zie ook het begrip "Toeslag".

Inhaalindexatiebeleid

Als de middelen van het fonds niet toereikend zijn, kan het bestuur besluiten geen of gedeeltelijke indexatie toe te passen. Later kan het bestuur alsnog besluiten deze niet-indexering te repareren. Dat beleid wordt inhaalindexatie genoemd.

Intrinsieke waarde

De intrinsieke waarde per aandeel is de 'werkelijke' waarde van dat aandeel, afgeleid van de onderliggende beleggingen. De intrinsieke waarde wordt berekend door de waarde van de activa (bezittingen) te verminderen met de passiva (schulden) en het saldo te delen door het aantal uitstaande aandelen.

Investment beliefs

De investment beliefs vormen de basis en de filosofie voor de inrichting van het vermogensbeheer. Ze beschrijven de uitgangspunten die het bestuur hanteert bij de aansturing van het fonds en meer specifiek de invulling van de bestuursverantwoordelijkheid voor het vermogensbeheer. Onderdeel van die filosofie is bij het PNB onder meer de behoefte om duurzaam te beleggen.

ISAE 3402

De ISAE 3402 is een internationale standaard die toeziet op zogenaamde Third Party Assurance rapportages. Met deze verklaring wordt aangegeven dat een serviceorganisatie (zoals AZL en ICS) alle processen beheerst en onder controle heeft. De ISAE 3402 standaard kent 2 type rapportages:

- Type I: voor de opzet en het bestaan van beheersmaatregelen;
- Type II: naast de opzet en het bestaan ook de effectieve werking van de beheersmaatregelen voor een bepaalde periode.

Kapitaalmarktrente

De lange rente of kapitaalmarktrente is de rente voor langlopend krediet (langer dan één jaar). De lange rente zal bij oplopende inflatie gaan stijgen, omdat de uitleners verwachten bij het aflossen van het krediet geld een verminderde koopkracht te ontvangen. Daarvoor vragen zij een compensatie in de vorm van een hogere vergoeding.

Koopsom

Een koopsom is een eenmalige betaling die aan de uitvoerder van de pensioenregeling is verschuldigd en waarvoor een bepaalde pensioenaanspraak wordt ingekocht. In beginsel is een koopsom dus een eenmalige betaling en een premie een periodieke betaling. Zowel premies als koopsommen dienen hetzelfde doel, namelijk de financiering van de pensioenen.

Kostendekkende premie

Hiermee wordt aangegeven dat de jaarlijkse premie(bijdrage) aan het pensioenfonds voldoende moet zijn om de in dat jaar aangegane pensioenverplichtingen te financieren. In het kader van het FTK is de definiëring van het begrip 'kostendekkend' nader bepaald.

Elementen hiervan zijn:

- de actuariële benodigde premie voor de 'inkoop' van de onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen;
- een opslag voor het bereiken en in stand houden van het vereiste eigen vermogen;
- een opslag voor de uitvoeringskosten, en
- een actuariële benodigde premie voor voorwaardelijke pensioenverplichtingen, in de mate waarin die voorwaardelijkheid neigt naar een onvoorwaardelijke pensioentoezegging. Een en ander hangt af in hoeverre een pensioenfonds zich heeft vastgelegd of juist niet heeft vastgelegd ten aanzien van het verlenen van indexaties.

Look through

Look through betekent dat als het ware door de beleggingsfondsen (of bijvoorbeeld gestructureerde financiële producten) heen gekeken dient te worden om inzicht te krijgen in de onderliggende, feitelijke beleggingen. Dat wil zeggen dat bijvoorbeeld een obligatie beleggingsinstelling onder obligaties wordt verantwoord.

Marktwaaarde

Zie Actuele waarde.

Matching portefeuille

De matching portefeuille heeft tot doel de rentegevoeligheid van het vermogen gelijk te stellen aan de verplichtingen, waardoor renteschommelingen op beide een even groot effect hebben.

Nominaal pensioencontract

Een pensioencontract met juridisch afdwingbare, nominale toezeggingen en een voorwaardelijke indexatieambitie. Een nominale pensioentoezegging kan alleen niet worden nagekomen, indien het fonds onvoldoende vermogen heeft en zich ook niet van een tekort kan herstellen. De pensioenaanspraak of het ingegane pensioen moet dan worden 'afgestempeld' of gekort. Zie verder Reëel pensioencontract.

Nominale waarde

De op het stuk (aandeel of obligatie) aangegeven waarde. Bij een koers van 100 (= 100%) is de prijs van het waardepapier gelijk aan de nominale waarde.

Onderhandse lening

Lening op schuldbekentenis tussen twee partijen die niet via de effectenbeurs wordt verhandeld.

Onderweging

Wanneer de verwachtingen ten aanzien van een bepaalde beleggingscategorie minder gunstig zijn, kan besloten worden om het belang in de desbetreffende categorie (tijdelijk) te verminderen, onderwegen.

Onroerend goed

Beleggingscategorie welke kan bestaan uit zowel beurs- en niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen als ook uit directe investeringen in panden (bijvoorbeeld winkels, woningen en kantoren).

Optie

Verhandelbaar recht om iets te kopen (calloptie) of te verkopen (putoptie) tegen een van tevoren vastgestelde prijs gedurende een van tevoren vastgestelde termijn.

OTC

Afkorting voor Over The Counter. De OTC-markt is een markt voor effecten die niet worden verhandeld aan een beurs. Deze markt biedt voornamelijk maatwerkproducten voor professionele marktpartijen.

Pensioenakkoord

Op 10 juni 2011 hebben kabinet en sociale partners een pensioenakkoord gesloten. Dit akkoord bevat belangrijke afspraken met betrekking tot de herinrichting van het aanvullende pensioenstelsel. Voornaamste doel is om financiële schokken op te vangen en om de pensioenaanspraken te laten meegroeien met de levensverwachting.

Pensioenfederatie

De Pensioenfederatie behartigt namens circa 350 pensioenfondsen de belangen van 5,6 miljoen deelnemers, 2,7 miljoen gepensioneerden en 8,3 miljoen gewezen deelnemers. De Pensioenfederatie is voortgekomen uit een samenwerking van de koepels voor ondernemings- (OPF), beroeps- (UvB) en bedrijfstakpensioenfondsen (VB).

Pensioenovereenkomst

Een pensioenclausule of -formulering in de arbeidsovereenkomst van de pastoraal werkers of het huishoudelijke personeel, dan wel in de bisschoppelijke zendingsbrief van de priesters en diakens.

Pensioenwet

De wet die de Pensioen- en spaarfondsen (PSW) met ingang van 1 januari 2007 is gaan vervangen. De Pensioenwet bevat vele voorschriften waaraan het bestuur van het PNB zich moet houden. Voorts vormt de Pensioenwet de grondslag voor de bevoegdheden van de toezichthouders.

Performance

Het beleggingsresultaat. Als het resultaat beter is dan de benchmark, wordt gesproken over outperformance; bleef het resultaat daarbij achter, dan is sprake van underperformance.

Premie-incassoprocedure

Omschrijving van de wijze waarop de verschuldigde premie moet worden betaald en wordt ingevorderd. In de regel ontvangt de werkgever een voorschotnota, waarin alle bij de administrateur bekende gegevens zijn verwerkt. Op basis van deze nota dient binnen een gestelde termijn een betaling plaats te vinden. Na verloop van een bepaalde termijn volgen herinneringen en wordt mogelijk rente in rekening gebracht. De premie-incassoprocedure maakt onderdeel uit van de uitvoeringsovereenkomst. Het bestuur van een pensioenfonds is verplicht de DNB te informeren over betalingsachterstanden.

Premiekorting

Een tijdelijke verlaging van de (kostendekkende) premie. Een dergelijke verlaging kan bijvoorbeeld plaatsvinden indien het pensioenfonds goede beleggingsresultaten heeft behaald. Het verlenen van premiekortingen is aan strikte wettelijke voorwaarden verbonden.

Premievrije aanspraken

Indien het deelnemerschap aan een pensioenregeling eindigt, anders dan door overlijden of het bereiken van de pensioenleeftijd, verkrijgt de gewezen deelnemer een premievrije aanspraak op ouderdomspensioen en weduwe- en weduwnaarspensioen. Een ander vorm van premievrije aanspraak is het bijzonder weduwe- en weduwnaarspensioen dat de gewezen echtgeno(o)t(e) ontvangt bij scheiding.

Prudentieel toezicht

Bedrijfseconomisch toezicht dat zich met name richt op de handhaving c.q. waarborging van de financiële soliditeit van het pensioenfonds. Dit type toezicht berust bij DNB. Prudentieel toezicht onderscheidt zich van effectentypisch gedragstoezicht dat vooral betrekking heeft op de gedragingen van verantwoordelijke directies en besturen van financiële instellingen, zoals de naleving van gedragscodes, corporate governance e.d. Het gedragstoezicht wordt uitgeoefend door de Autoriteit Financiële Markten (AFM). Een ander onderwerp van aandacht van het gedragstoezicht is de consumentenbescherming.

QuickScan

De QuickScan-rapportage geeft maandelijks inzicht in de hoogte van de verwachte dekkingsgraad. Hierdoor wordt onder andere het effect van rentewijzigingen en beleggingsresultaten op de financiële positie van het pensioenfonds zichtbaar. Aan de hand van deze rapportage kan het bestuur de ontwikkeling van de dekkingsgraad volgen en toetsen aan een eventueel herstelplan. Tevens stelt deze rapportage het bestuur in staat om tijdig een situatie van dekkingstekort of onderdekking te signaleren en de nodige maatregelen te treffen.

Rating

Met een rating wordt de mening over de kredietwaardigheid van een instelling weergegeven. Ratingbureaus, zoals Moody's en Standard & Poor's, geven alle voor de belegger relevante informatie in een zo beknopt mogelijke rating weer. Een voorbeeld van een rating voor (oplopende) kredietwaardigheid is de A-, AA-, AAA-rating voor debiteuren waarin beleggingen van vastrentende waarden plaatsvinden.

Reëel pensioencontract

In het reële contract zijn de pensioenen voorwaardelijk geformuleerd en worden er geen (nominale) garanties meer afgegeven. Een van de veelgenoemde voordelen van een reëel contract is dat pensioenfondsen minder geld in de vorm van buffers behoeven aan te houden en met meer risico kunnen beleggen. Indexatie zou daardoor sneller mogelijk zijn.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde pensioenvermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarden wordt uitgegaan.

Rendement

Het positieve of negatieve resultaat dat een verzekeringsmaatschappij of een pensioenfonds behaalt met de belegging van daartoe beschikbare middelen.

Rentecurve

Curve die de rentestructuur in een land weergeeft. Per looptijd wordt het renteniveau getoond. Onder normale omstandigheden zullen beleggers voor langere uitzettingen een hogere rentevergoeding vragen, waardoor de rentecurve (ook wel yieldcurve genaamd) een stijgend verloop heeft.

Rentetermijnstructuur

Een rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Return portefeuille

De return portefeuille heeft tot doel te beleggen in meer risicovolle beleggingscategorieën die waarde creëren die vooral wordt gebruikt om te kunnen indexeren.

Risicopremie

Additioneel vereist rendement boven op het risicovrije rendement als compensatie voor het extra gelopen risico.

RiskMap

De RiskMap wordt ieder kwartaal opgesteld en geeft inzicht in de ontwikkeling van de financiële positie en in het vereist eigen vermogen van het fonds. Het vereist eigen vermogen wordt zowel op basis van de feitelijke verdeling als op basis van de strategische verdeling vastgesteld. Verder worden de resultaten van gevoeligheidsanalyses grafisch en in een tabel aangegeven. Deze gevoeligheidsanalyses geven de impact op de dekkingsgraad weer van veranderingen in de rente en het rendement op zowel de beleggingen als de voorziening. De rapportage helpt het bestuur beter 'in control' te zijn, en daardoor de aanwezige risico's beter te beheren en te managen, door het gevoerde en beoogde beleid van het fonds continu te monitoren aan de eisen van DNB.

SLA

Service level agreements zijn afspraken die het bestuur van een pensioenfonds maakt met externe partijen (administrateur, vermogensbeheerder) die voor het fonds bepaalde werkzaamheden verrichten. Deze afspraken zijn geen juridisch afdwingbare contractverplichtingen, maar inspanningsverplichtingen. Meestal wordt gesproken dat de hiervoor bedoelde partij het fondsbestuur over de (niet)nakoming van deze verplichtingen informeert in een periodieke, administratieve rapportage. Voorbeelden van inspanningsverplichtingen zijn: het stellen van termijnen aan de verwerking van mutaties in de werkgevers- en deelnemersgegevens, aan het verzenden van premienota's en pensioenopgaves, aan het vaststellen van pensioenen en pensioenaanspraken, aan het beantwoorden van vragen, aan het bijhouden van de financiële administratie, aan het uitvoeren van bestuursbesluiten. Voorts gaan de afspraken over de telefonische bereikbaarheid, de behandeling van klachten, de afhandeling van correspondentie, archivering e.d.

Startbrief

Degenen die op of na 1 januari 2008 voor het eerst zijn gaan deelnemen aan de pensioenregelingen van het PNB, ontvangen van het pensioenfonds een startbrief. Het PNB verstrekt deze startbrief, onder verantwoordelijkheid van de betrokken werkgever of het bisdom. De bedoeling van de startbrief is om de deelnemer bij de aanvang van zijn deelnemerschap over de hoofdlijnen van zijn of haar pensioensituatie te informeren.

Sterftegrondslagen

Deze grondslagen geven aan wat de levens- en sterftekansen zijn van mannen en vrouwen in Nederland afhankelijk van de bereikte leeftijd. Ze worden gebruikt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen door de actuaire.

Strategisch beleggingsbeleid en normportefeuille

Op het hoogste niveau vastgestelde wegingen voor de diverse beleggingscategorieën, waarin het pensioenfonds wil beleggen.

Toeslag(verlening)

Een toeslag is een verhoging van een pensioen of een aanspraak op pensioen, welke is gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven regeling, dan wel op incidentele basis wordt verleend.

Totaal rendement

Het totaal rendement van een belegging is samengesteld uit de koerswinst of het koersverlies (indirecte beleggingsopbrengsten) over de beschouwde periode, terwijl de directe beleggingsopbrengsten (dividend, rente, aflossingen, huur en dergelijke uitkeringen) meteen worden herbelegd en tijdsgewogen in het totaal rendement worden meegenomen. Het totaal rendement wordt uitgedrukt in een percentage ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen.

Total return

Zie onder Totaal rendement.

Transactiekosten

Kosten inherent aan het verhandelen van effecten en derivaten.

Uitbesteding

Hiermee worden die werkzaamheden aangeduid die door het pensioenfonds niet zelf wordt uitgevoerd (eigen beheer), maar zijn overgedragen aan een derde partij. In de Pensioenwet zijn regels vastgesteld waaraan de uitbesteding moet voldoen. Deze regels hebben tot doel dat het bestuur zijn verantwoordelijkheid voor het reilen en zeilen van het pensioenfonds ook in een uitbestedingsrelatie steeds kan waarmaken.

Uitruil

Meestal de omzetting van het pensioenvermogen, bestemd om te zijner tijd te worden gebruikt voor het doen van periodieke uitbetalingen van nabestaandenpensioen, in een hoger ouderdomspensioen. Andersom is ook mogelijk: omzetting van een deel van het ouderdomspensioen in een nabestaandenpensioen. De uitruil is een wettelijk recht, waarvan de betrokkene overigens geen gebruik hoeft te maken en dat meestal eenmalig op de pensioendatum wordt verzilverd.

Uitvoeringsovereenkomst

De overeenkomst waarin het pensioenfonds en de aangesloten werkgevers (ondernemingen) hun afspraken neerleggen. Krachtens de Pensioenwet dienen verplicht een aantal onderwerpen in de uitvoeringsovereenkomst te worden behandeld; enkele aspecten zijn facultatief. Het PNB sluit een dergelijke overeenkomst met elk bisdom. De uitvoeringsovereenkomst is in de plaats gekomen van de aansluitings- en financieringsovereenkomst.

UPO

Deze afkorting staat voor Uniform Pensioen Overzicht. De UPO wordt jaarlijks aan alle deelnemers verzonden en geeft een overzicht van de opgebouwde pensioenaanspraken en het te bereiken ouderdomspensioen, indien de opbouw tot de pensioengerechtigde leeftijd wordt voortgezet. Het UPO-model is op landelijk niveau vastgesteld en geeft de deelnemer de gelegenheid zijn of haar pensioenaanspraken van het PNB te vergelijken met aanspraken, opgebouwd bij vorige of andere werkgevers. Het PNB hanteert vier modellen, t.w. één voor de priesters en ongehuwde diakens, één voor de gehuwde diakens, één voor de pastoraal werkers en één voor het huishoudelijke personeel.

Valuta-exposure

Blootstelling aan valutarisico.

Valutarisico

Het risico dat wordt gelopen dat de waarde van een vreemde valuta in bezit verandert ten opzichte van de thuisvaluta van een belegger.

Valuta-termijntransacties

Overeenkomst waarbij wordt afgesproken dat een vooraf vastgelegde hoeveelheid vreemde valuta op een bepaalde datum tegen een afgesproken koers wordt verhandeld.

Vastgoed(fondsen), vastgoedmaatschappijen

Beleggingsinstellingen welke investeren in onroerende zaken.

Vastrentende waarden

Hypotheeken, onderhandse leningen en obligaties.

Volatiliteit

De beweeglijkheid van beurskoersen.

Waardeoverdracht

De overdracht van het vermogen, dat het opgebouwde pensioen vertegenwoordigt, van de ene pensioenuitvoerder naar een andere. Meestal vindt de overdracht plaats in verband met het aangaan van een nieuw of ander dienstverband. Een pensioenfonds kan derhalve te maken krijgen met zowel een uitgaande als een binnenkomende waardeoverdracht. De rechthebbende krijgt het vermogen nooit in handen, met het overgedragen vermogen worden pensioenaanspraken ingekocht bij de nieuwe pensioenuitvoerder op basis van de grondslagen en rekenregels van die instelling. Indien de dekkingsgraad van het overdragende dan wel ontvangende pensioenfonds of verzekeraar lager is dan 100%, wordt de waardeoverdracht tijdelijk opgeschort.

Zakelijke waarden

Aandelen, converteerbare obligaties en onroerend goed(fondsen).